

Заўтра з удзелам міністра культуры Беларусі Юрыя Бондара мае адбыцца ўрачыстае адкрыццё адрэстаўраванага будынка Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. А ўжо сёння там пачынаюцца ўступныя іспыты па спецыяльнасці для тых, хто марыць стаць першакурснікам каледжа.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Капітальны рамонт Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі пачаўся яшчэ ў 2013 годзе, пытанне ж пра яго неабходнасць узнімалася яшчэ ў 2004-м. Яно і не дзіва: пасля перабудовы, ажыццёленай у 1960-я, гэты дом на плошчы Свабоды, з ранку да позняга вечара населены адоранымі юнымі музыкантамі і іх выкладчыкамі, паступова старэў, і ніякія касметычныя меры не маглі спыніць гэты працэс: некаторыя часткі будынка, фундамент якога закладаўся яшчэ ў канцы XVII стагоддзя, прыйшлі ў аварыйны стан.

Дырэктар Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Аляксандр Палякоў ля галоўнага ўваходу ў навучальную ўстанову.

Сучасная школа на старадаўнім падмурку

Працяг на ст. 2

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ/

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Соцыум

ЗАТРЫМАЛІСЯ НА СТАРЦЕ?

У нататках пра беларускую манументальную пластыку, якія выспелі пасля конкурсу "Нацыянальная прэмія ў галіне выяўленчага мастацтва", журналіст "К" задаецца шэрагам пытанняў.

ст. 5

Форум

СІНЭРГІЯ ТРЯДЗІНСТВА

Вядомы аўтарскі праект "Спадчына Беларусі" за 20 гадоў існавання набыў якасці сінэргічнага. Што гэта значыць?

ст. 7

Творца пра творцу

АПАФЕОЗ І АПАКАЛІПСІС РАМАНТЫКА І РЕАЛІСТА

Стыхія любові назаўжды засталася ў адбітках аркушаў і кніжных ілюстрацыях выбітнага графіка Арлена Кашкурэвіча.

ст. 14

9 771994 478007 20031

Сучасная школа на старадаўнім падмурку

Канцэртная зала.

Загадчык гукавай лабараторыі Яўген Зуеў гатовы прыступіць да запісу.

(Працяг. Пачатак на стар. 1)

Але проста рамонтам, нават капітальна, справа не абмежавалася: год таму па даручэнні Прэзідэнта нашай краіны Аляксандра Лукашэнкі тут пачаліся тэрміновыя рэканструкцыя з рэстаўрацыяй. Дарэчы, само даручэнне ўзнікла пасля таго, як 1 сакавіка 2019 года знакамiты оперны саліст нашага Вялікага тэатра Уладзімір Громаў, які дзямi атрымаў званне народнага артыста Беларусі, на сустрэчы прастаўнікоў грамадскасці і СМІ звярнуўся да Кіраўніка дзяржавы з просьбай, каб спецыялісты паскорылі рамонтныя працы.

Будынак шмат чаго зведаў на сваім вяку. З 1699 года тут змяшчалася езуіцкая школа, што ўваходзіла ў склад знакамітага мінскага езуіцкага калегіума. Праз некалькі дзесяцігоддзяў, пасля забароны ордэна езуітаў, сюды пасялілі свецкую школу. Пасля далейшай перабудовы ў класіцысцкім стылі гэта стаў дом губернатара. У гады Першай светнай вайны другі паверх быў аддалены пад шпіталь, у 1918 годзе тут нават знаходзіліся нямецкія ваенныя музыканты. Увогуле ж, пасля рэвалюцыі будынак абжывалі самыя разнастайныя дзяржаўныя ўстановы. Сваё школьнае прызначэнне ён

займеў толькі пасля Вялікай Айчыннай. Нарэшце, у 1947-м сюды пераехала цяперашняя гімназія-каледж, якая тады называлася Рэспубліканскай музычнай школай-дзесяцігодкай (пазней — адзінаццацігодкай) пры Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі.

Элітная (у самым высокім сэнсе слова) навучальная ўстанова, створаная ў кастрычніку 1935 г., спрадвек збірала ды пеціла самых музычна таленавітых дзяцей з усёй рэспублікі. Педагагі ездзілі па дзіцячых садах і школах, дабіраліся ў самыя аддаленыя рэгіёны, каб праслухаць сваіх патаэнціўных талентаў і рэкамендаваць іх бацькам сур'ёзна задумацца пра магчымую музычную прафесію дзіцяці.

Дык якія новыя магчымасці атрымваюць навучэнцы гімназіі-каледжа пры Акадэміі музыкі пасля канчатковага ўезду ў адноўлены будынак? З такім пытаннем мы звярнуліся

да дырэктара навучальнай установы, знакамітага піяніста, лаўрэата міжнародных конкурсаў Аляксандра Палякова.

— Найперш, у нас з'яўляецца свая студыя гуказапісу, — расправіў Аляксандр Яўгенавіч. — Яна знаходзіцца на месцы былой фанатэкі, што змяшчалася ў двух кабінетах пятага паверха. Неабходнасць такой студыі даўно пацверджана часам. Бо мы зможам рабіць запісы, неабходныя не толькі для папаўнення агульнай калекцыі лепшых інтэрпрэтацый, але і для ўдзелу нашых музыкантаў у выканальніцкіх конкурсах: на многіх такіх спаборніцтвах пачатковы адбор ажыццяўляецца на аснове дасланых аўдыя-відэамаатэрыялаў. Таму раней вучні і выкладчыкі павінны былі самі шукаць такія магчымасці.

Экскурсія працягваецца, і я бачу яшчэ шмат навінак, якія пачынаюцца акурат з уваходу — нават са

Так выглядае адрэстаўраваны будынак гімназіі-каледжа.

знешняга аблічча будынка.

Розныя колеры аддзяляюць “старажытныя” паверхі ад дабудаваных у ХХ стагоддзі: такая практыка правядзення рэстаўрацыйных прац, між іншым, распаўсюджана ў Еўропе. Закансерваваны знойдзеныя пад сляямі тынкоўкі старадаўнія роспісы ў падвале. Будынак цяпер мае тры ўваходы-выходы: галоўны і два запасныя. Фае стала больш святочным — быў паліцы. Гардэроб, які быў на права ад дзвярэй, пераехаў уніз, на цокальны паверх.

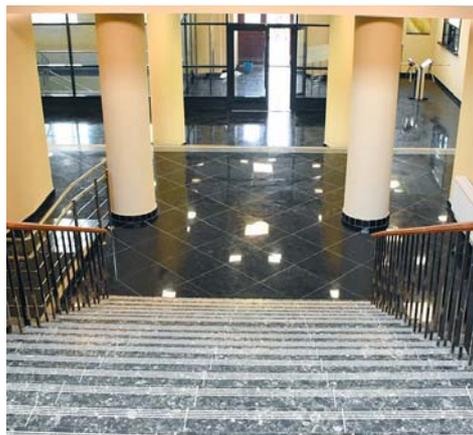
Цэнтральная лесвіца, што вядзе ў вялікую залу, атрымала працяг, што значна палепшыла арыентацыю ў будынку. Значна змянілася і сама гэтая зала, стала шматфункцыянальнай. Так, у каледжы і раней былі тры канцэртныя аўдыторыі розных маштабаў. У двух камерных праводзіліся разнастайныя вучэбныя выступленні, майстар-класы, канферэнцыі. У вялікай — больш буйныя мерапрыемствы. Памятаю, як тут ладзіліся нават праслухоўванні колішніх усеагульных конкурсаў піяністаў, выканаўцаў на духавых інструментах. Цяпер сцэна стала крыху меншай, затое больш эстэтычнай і прыстакаванай: у яе з'явіліся кішэні, дзе артысты змогуць чакаць свайго выхаду. Значна пашыраць выкарыстанне залы набытыя прылады: відэапраектар,

экран, светлавое абсталяванне. У глядзельнай зале з'явіўся пад'ём (раней ён быў толькі з сярэдзіны, пасля праходу), вузенькі працоўны балкончык ператварыўся ў прызначаны для публікі.

— Вялікая роля надавалася акустыцы і гукаізаляцыі, — працягвае Аляксандр Палякоў, на чые плечы як дырэктара гімназіі-каледжа лёг апошні год рэстаўрацыйна-будаўнічых прац, калі маладому музыканту давялося курыраваць усё літаральна да апошняга швіка. — Яна палепшылася ў харавым класе, які таксама стаў больш кампактным і ўтульным, больш аб'ёмны гук з'явіўся ў камерных залах другога і трэцяга паверхаў. За кошт прыбудовы і перапланіроўкі, у тым ліку падвальных памяшканняў, павялічылася колькасць аўдыторый, змяніліся функцыі некаторых з іх.

Ды ўсё ж асобы гонар майго суразмоўцы — выдатнага піяніста з багатай не толькі айчыннай, але і замежнай канцэртнай практыкай — уяўляюць новыя музычныя інструменты, набытыя дзяржавай для гімназіі-каледжа. Сярод іх — 22 раялі і 14 піяніна.

— Піяніна “Беларусь”, — дадае Аляксандр Яўгенавіч, — яшчэ ў саветскай дзесяцігоддзі лічылася лепшым за многія замежныя аналагі. А раялі — знаймы японскай фірмы Kawai. Вядома, быў аб'яўлены тэндар на іх

З цэнтральнай лесвіцы добра бачна фае.

“Тарцюф” ды іншыя

Тэатры краіны вяртаюцца да “жывых” паказаў і прэм'ер. Некаторыя калектывы завяршаюць сезон, іншыя — наадварот, яго пачалі. Але аднолькава шануюцца як класіка, так і сучасная драматургія, удала спалучаюцца традыцыйныя формы з пляцоўкамі open-air.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Нацыянальныя акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы ўчора завяршыў юбілейны 100-ы сезон адразу двума спектаклямі: “Зямля Эльзы” прайшла на стацыянары, а неўміраючая “Паўлінка” набыла новыя фарбы, перанесеная ў... Лідскі

замак. Што ні кажыце, а Ліда сёлета — Культурная сталіца Беларусі. Новы сезон пачнецца вельмі хутка — ройна праз тры тыдні, прычым стартама абрана перанесеная прэм'ера En souvenir de Шэгал.

Магілёўскі драмтэатр, дзе новы сезон, можна сказаць, у разгары, аб'явіў пра далатковыя паказы свайго новага спектакля “Прышоў мужчына да жанчыны”. А гэта —

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНОВА ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСУЧУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдавецца з кастрычніка 1991 года.

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.
Адказны сакратар — Юры КАРПЕНКА; рэдактары аддзелаў: Яўген РАГІН;
аглядальнік рэдакцыі: Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ,
Надзея КУДРЭЙКА, Антон РУДАК, Ілья СВІРЫН, Юры ЧАРНЯКЕВІЧ;
спецыяльны карэспандэнт: Пётр ВАСІЛЕВСКІ, мастацкі рэдактар — Наталля ОВАД;
карэктар — Таціяна ПАШЫНКА.
Сайт: www.kimpress.by. E-mail: kultura@tut.by. Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чвэрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41.
Выдавец — Рэдакцыйна-выдавечная ўстанова “КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА”.
Дырэктар — СЛАБОДЗІН Ірына Аляксееўна;
першы намеснік дырэктара — КРУШЫНСКАЯ Людміла Аляксееўна.
Прыёмная: (017) 334 57 41.
220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77, чвэрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.
Аўтары донісу паводляюцца прозвішчам, поўнае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дата выдачы, кін і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рукпісы не рэдакцыйна і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары несуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.
*Матэрыялы на правах рэкламы.
© “Культура”, 2020. Наклад 2947. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці.
Папідсан у друку 31.07.2020 у 17.00. Замова 2557.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства “Выдавештва “Беларускі Дом друку”.
220013, г. Мінск, праспект Незалежнасці, 79/1. ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004.

набыццё. Сярод тых, хто выносіў экспертнае рашэнне, былі прадстаўнікі і нашай Акадэміі музыкі, і Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Бо ўвага надавалася не толькі кошту, але і, што яшчэ больш важна, якасці.

У пацярпаўшым сваіх слоў ён садзіцца за раяль — і я магу ацаніць не толькі тэмбр інструмента, але і майстэрства выканаўцы. Дарэчы, новыя інструменты былі ўжо апрабаваны юнымі музыкантамі. І не толькі цяперашнімі, але і будучымі навучэнцамі: прыём у 5-ты клас гімназіі завершаны. Дарэчы, колькасць вучняў не зменіцца: у гімназіі-каледжы займаюцца каля 440 юных музыкантаў. Апошнія гады іх і без таго напружана вучоба ўскладнялася тым, што заняткі праводзіліся ў тры змены, яшчэ і ў розных карпусах — на базе дзвюх іншых школ.

Цяперашняе перасяленне гімназіі-каледжы ў адноўлены будынак (так і хочацца сказаць, сапраўднае наваселле!) — цудоўны падарунак да 85-годдзя навучальнай установы.

— Тэрміны будаўнічых прац спазнаюцца ў параўнанні, — усміхаецца Аляксандр Палякоў. — Бо Цэнтральная музычная школа пры Маскоўскай кансерваторыі рамантавалася 17 гадоў. Музыканае вучылішча імя Гнесіных Расійскай акадэміі музыкі — і таго больш, ажно 20. Таму вялікі дзякуй усім, хто прыкладаў намаганні для нашага вяртання ў родны дом.

Словы падзякі будуць гучаць і ў дзень афіцыйнага адкрыцця. Але аднымі правамі, зразумела, справа не абыйдзецца: урачыстасці завершацца канцэртамі, у якім прымуць удзел юныя пераможцы прэстыжных міжнародных конкурсаў.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ К

31 ліпеня ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў быў апошні дзень прыёму заяў абітурыентаў. Сёння, 1 жніўня, распачынаюцца ўступныя іспыты. Былі часы, калі чальцы Прыёмнай камісіі, паглядзеўшы работы, якія прадставіў малады чалавек, што настроіўся мець творчую спецыяльнасць, маглі параіць яму не марнаваць час, бо мастацтва не ягонае пакліканне. А калі і без ўсялякіх каментароў адбывалася — проста не прымалі дакументы з прычыны відавочнай адсутнасці ў абітурыента навыкаў, неабходных для паспяховай здачы ўступных іспытаў. Так бы мовіць, адмаўлялі перспектываў/неканкурэнтаздольнаму на першай жа стадыі, каб не мець з ім клопату надалей. Сёння ўсё інакш.

За дзень да пачатку іспытаў

Працуе прыёмная камісія.

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Сёння заявы прымаюць за рэдкім выключэннем ад ўсіх. А чальцы Прыёмнай камісіі — гэта найперш кансультанты, што дапамагаюць абітурыенту

вызначацца, на якія факультэт і кафедру яму лепей паступаць, беручы да ўвагі ягоныя здольнасці ды схільнасці.

На сайце акадэміі ёсць звесткі пра тое, якія прафесіі былі ў абітурыентаў найбольш запатрабаванымі, і, адпаведна, на якіх кафедрах быў самы

на трэцім “Рэжысура кіно і тэлебачання (тэлебачанне)” - 314,3. Варта ўдакладніць, што дызайнеры віртуальнага асяроддзя актыўна скарыстоўваюць анімацыю і іншыя выразныя сродкі з арсеналу тэлебачання, і менавіта на тэлебачанні запатрабаваны іхнія веды і навыкі. Так што ў прыярэціце пазастаецца было мастацтва, якое называюць экранным.

А вось ў мінулым годзе ківач абітурыентскай цікавасці качнуўся ў бок Мастацкага факультэта. На першым месце “Манументальна-дэкаратыўнае мастацтва (рэстаўрацыя)” - 7 і 5. “Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва (вырабы з керамікі)” - 6 і 3. “Дызайн (аб’ёмны - сродкі вытворчасці і транспарт)” - 11 і 7. “Дызайн (аб’ёмны - мэбля)” - 6 і 4. “Дызайн (графічны)” - 12 і 15. “Дызайн (віртуальнае асяроддзе)” - 8 і 9.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ К

Сцэны са спектакля “Тарцофф”.

сведчанне таго, наколькі актыўна пайшла публіка на гэтую прэм’еру.

6 і 7 жніўня ў Гомельскім гарадскім маладзёжным тэатры — прэм’ера на завяршэнне 28-га сезона: чэхавскі “Дзядзька Ваня” ў пастапоўшы Віталія Краўчанкі, з якім тэатр супрацоўнічае вельмі плённа. Гэтыя “сцэны з вясковага жыцця” павінны стаць трагікамедыяй, бо, на думку рэжысёра, героі “смешныя і недарэчныя ў сваім трагізме”.

Сталічны Сучасны мастакі тэатр, дзямі адкрыўшы сезон, пазаўчора ўзбагаціў яго доўгачаканай прэм’ерай — “Тарцофф” Мальера (менавіта ў такім напісанні), памножаны на фантазіі ўладальнікаў Нацыянальнай тэатральнай прэміі Ігара Казакова, які выступіў

рэжысёрам, і Юрыя Дзівакова ў якасці мастака-сцэнографа (мастак па касцюмах — Вольга Дваравая). Пастаноўчыкі акрэслілі жанр “чорнай камедыі” і абыйшліся без хэлі-энда, уласцівага эстэтыцы эпохі Асветніцтва. А чорна-белую палітру агульнай “карцінкі” крыху развілі ружовымі паветравымі шарыкамі, некалькі з якіх надзімаюцца на ўпірост на сцэне. Інтрыгуе? Чарговы паказ — у аўторак.

Інтрыгуе яшчэ і тое, што гэты тэатр зноў пачаў актыўна звяртацца да творчага эксперыменту і развіваць разнастайныя сумесныя праекты. Да прыкладу, сумесь лекцыяў на тэму жывапісу з... тэатральным дадаткам. І ўсё гэта — на адкрытым паветры, на ўлонні прыроды, пад шамаценне лістоў і водар кветак,

віта гэтым, на іх думку, тлумачыцца непапулярнасць уласна мастацкіх прафесій сярод жадаючых вучыцца ў БДАМ. Маўляў, дызайнер працу і грошы заўжды знойдзе, а вось прадстаўнікі класічнай трыяды “жывапіс-графіка-скульптура” у перыяд першапачатковага назапашвання капіталу грамадою, ва ўмовах няўцяжальнага менеджменту ў культурнай прасторы рызыкуюць застацца без працы і даходаў.

Так што рост цікавасці моладзі да мастацтва выяўленага — добры знак. Можна нешта і змяняецца ў лепшы бок... Зрэшты, рашайце самі, паглядзеўшы на расклад, які маем за дзень да таго, як спыніўся прыём заяў. “Акцёрскае майстэрства”: запланавана прыняць (на бюджэт і на платнай аснове) 15 чалавек, заяў падала 63. “Рэжысура тэатра” - адпаведна 8 і 9. “Мастацтвазнаўства” - 6 і 6. “Кінатэлеаператарства” - 10 і 19. “Рэжысура кіно і тэлебачання (тэлебачанне)” - 10 і 18. “Рэжысура кіно і тэлебачання (гукарэжысура)” - 10 і 13. “Жывапіс (станковы)” - 6 і 12. “Графіка” - 7 і 8 “Скульптура” - 6 і 7. “Манументальна-дэкаратыўнае мастацтва (вырабы з керамікі)” - 7 і 5. “Манументальна-дэкаратыўнае мастацтва (рэстаўрацыя)” - 7 і 5. “Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва (вырабы з тэкстылю)” - 6 і 5. “Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва (вырабы з керамікі)” - 6 і 3. “Дызайн (аб’ёмны - сродкі вытворчасці і транспарт)” - 11 і 7. “Дызайн (аб’ёмны - мэбля)” - 6 і 4. “Дызайн (графічны)” - 12 і 15. “Дызайн (віртуальнае асяроддзе)” - 8 і 9.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ К

ды яшчэ з правакацыйным паваротам тэмы, як менавіта “спажываць” мастацтва (хочаш ці не, адразу ўзнікаюць асацыяцыі з лекамі) і навошта ўвогуле гэта рабіць. Дарэчы, падобныя імпрэзы, пры ўсёй сур’ёзнасці тэмы шодна расквечаныя гумарам, — даволі перспектывны напрамак, тэатральны складнік якога можна і трэба пашыраць. Чаму б не даваць, да прыкладу, тэатралазаване абмеркаванне з інтэрактывам? Бо тут маглі быць і “разыграныя” моманты дыскусіі, і неспасрэднае жывое ўключэнне публікі. Бо тэатр сёння — з’ява максімальна шырокая, усеагульная, папраўдзе адкрытая для ўсіх і кожнага.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ К

Сустрэтае мной у дарозе...

Надаўна я са здзіўленнем зразумеў, што апошнім замкам Беларусі, да якога я дагэтуль не дабраўся ў сваіх падарожжах, заставаўся Быхаўскі. Калі рэшта яго “бра-тоў”, збоўшага, размешчаныя на захадзе нашай краіны, то ён, наадварот, некалі вартваў яе ўсходнія рубяжы — таму, мо, і аказаўся апошнім у маім спісе, чыста з геаграфічных прычын. Але пачыць яго, безумоўна, было варт — тым больш, што па дарозе я запланавалі аглядаць яшчэ цэлы шэраг іншых помнікаў гісторыі і дойлідства. Што ж — рушыў на ўсход!

Антон РУДАК

ВОБРАЗЫ СТЫЛЯЎ У АБРЫСАХ ПАЛАЦА

Першы прыпынак на нашым шляху — Смiлавiчы. Мястэчка, якое падарыла свету такіх выдатных майстроў жывапісу XX стагоддзя, як Хаім Суцiн і Шрага Царфiн, славіцца не толькі выдатнымі ўраджэнцамі-мастакамі, але і велічным палацава-парковым комплексам. Ды й валодалі Смiлавiчы ў розныя часы шляхецкай роды, з якіх паходзілі славытыя мастакі і кампазітары — Агiнскiя, Манюшкi, Ваньковiчы. Велiчны сядзiбны дом, які хаваецца ў засенi дрэваў старога парка, быў закладзены яшчэ ў XVIII стагоддзi, аб чым сведчыць памятны камень з надписам (пра гэты і iншыя знакавыя смiлавiцкiя камянi падрабязней можна прачытаць у матэрыяле Змiтра Юркевiча “Кампiмент з-пад пiра Мiшкевiча ў падмурку ля-дунi” / нумары № 28 ад 11 лiпеня г.т.).

Палац будаваўся паступова, i агоня карпусы, сiння злучаны ў адзiн аб’ём, нясуць на сабе адбiтак розных архi-тэктурных стыляў, характэрных для часу, калi ўзводзiлася тая i iншая частка будынку. Але найстаройшыя муры палаца прылягаюць да яго вiзiтнай карткi — велiчнай вежы ў стылі псеўдаготыкi, якая сваiмi абрысамi з магутнымi зубамi наверх нагадвае сапраўдныя абарончыя ўмацаваннi сярэднявечных замкаў. Пасля апошняй вайны палац належаў Смiлавiцкаму аграрнаму каледжу, але з цягам часу будынак пачаў занепадаць, i аднаўленне яго распачалося толькi пасля таго, як у 2014 годзе быў знойдзены прыватны iнвестар.

На жаль, менавіта найстаройшая частка будынка, якая прылягае да вежы, захавалася найгорш, i ў межах рэкан-

Вандроўка на ўсход на краiне замкаў

Быхаўскі замак.

Свята-Мiхайлаўская царква ў Сiдаравiчах.

струкцыi другi ўзровень двухпавярховага аб’ёму давялося разабраць — з часам, будзем спадзявацца, яго адновiць. Тая ж частка палаца, якая была пабудаваная ў XIX стагоддзi ў стылі неаготыкi, захавалася значна лепш, i сiння яе рэстаўрацыя ўжо мае знашворку завершаны выгляд. Але, акрамя палаца, ёсць на тэрыторыi парка яшчэ дзве гаспадарчыя пабудовы, узведзеныя Манюшкi — i калi адна з iх занядбаная, то ў другой i сiння жывуць людзi. Варта было б з часам палбаць i пра гэтыя элементы сядзiбнага комплексу, i пра рэшткi вытанчанага цаглянага агароджы, які дзе-ндзе захавалася яшчэ па перыметры парка. Сярод парковых насаджэнняў — чорныя хвой, якія з’яўляюцца помнікам прыроды. Сiння ж можна, прынамсi, пачешыцца, што вырваныя з занябання хая б сам палац, які яшчэ нядаўна быў прыстанкам для аматараў не на та культурнага адпачынку, а ў будучыню, будзем спадзявацца, зробiцца сапраўдным цэнтрам культурнага жыцця ў Смiлавiчах — базале, мясцовы Дом культуры стайць проста насупраць паркавай брамы.

ПА СЛЯДАХ ТАЙМНIЧАЙ ПРЫКАЗКI

Храм, падобны да княжыцкага, некалі існаваў i ў Фашчаўцы Шклоўскага раёна, куды мы накіраваліся далей. Яму, аднак, пашанцавала яшчэ менш — у 1970-ыя гады ён быў разбураны ўшчэнт. Аднак сiння ў вёсцы застаецца яшчэ адзiн славыты даляка за межамi Шклоўшчыны помнiк, звязаны з гiсторыяй каталiцтва ў гэтым краi. Гаворка аб калоне-каплiцы, якая ўзвышаецца на ўскраiку старых фашчаўскiх моглiак.

Наверх сацягнанага слупа — рэшткi драўлянай скульптуры, у якіх уставаецца постаць мужчыны. Гістарычны крыніцы сведчаць, што гэтая калона была ўзведзена ў гонар святаго Сiмплыяна i аздоблена яго выявай — але ў народзе памыль аб гэтым даўно сцерагася, i папалоска ахрысцiла цагляны слуп папросту “фашчаўскiм ёлупам” — гэты выраз, які

аднапавярховы будынакi збудаваных у сярэдзiне XIX стагоддзя, што сведчаць аб значнасцi, якая надавалася гэтым гасцiнцу ў часы Расійскай iмперыi. Пад’язджаючы да Быхава, заўважам у колiшнiя дваранскія сядзiбы — яшчэ адзiн след таго перыяду гiсторыi, калi край гэты перайшоў

азначай нешта незразумелае i малакарыснае, быў папулярны даляка за межамi вёскi, а з фальклору трапiў нават у творы Уладзiмiра Караткевiча.

ПРАВАСЛАЎНЫЯ СВЯТЫНI

Ваколiцы Магiлёва багатыя i на помнiкi праваслаўнага дойлдства XIX стагоддзя. Мы мелi магчымасць аглядаць напaўразбураныя цэрквы ў Вiшоўе, што на паўдарозе мiж гэтадзiчыным, i ў Сiдаравiчах, што па дарозе з Магiлёва ў Быхаў. Памеры гэтых храмаў мо i больш сiпшылы, чым у неагатычных i барочных касцiлаў, але ўражваюць яны не менш — акурат гэтай камернасцю i намоленасцю сваiх мураў, на якіх праступаюць фрэскi з выявамі святых.

Зрэшты, ў гэтых цэрквах, якія ператварыліся за саветскi час у парослыя травой руiны, сiння мы знаходзiм адзнакi шанавання гэтых святых мясцiн — вернiкi прыносяць сюды абразы, крыжы, прадметы царкоўнага ўжытку. Нездарма непадалёк ад Быхава месцiцца i славіцца Баркалабава, вiдамае сваiм старадаўнiм цудатворным абразом Божай Мацi, створаным на мяжы XVI — XVII стагоддзiў. Але, як кажуць, на Бога спадзявайся, але i сам старайся — у мiнулым месяцы пракуратура Магiлёўскай вобласцi вызначыла падчас наглядку, што царква ў Сiдаравiчах мае прыкметы, якія адпавядаюць крытэрыям для надання ёй статусу гiсторыка-культурнай каштоўнасцi. Будзем спадзявацца, што гэтая справа дойдзе да лагiчнага завяршэння — Быхаўскi райвыканкам ужо рытуе адпаведную прапанову.

СЯДЗIБЫ I ПРЫСАДЫ

На Быхаў мы кіруемся старым шляхам, які некалі звязваў Санкт-Пецярбург з Кiева. Пры дарозе раз-пораз трапляюцца старасветскiя сiпшыны пад уладу расійскiх цароў. У Дашкаўцы аглядаем сядзiбу Жукоўскiх — сядзiбны дом, збудаваны ў простых i строгiх формах, стайць на тэрасе над стромым абрывам да ракi, а акаліе яго цiяны парк. Сiння ў гэтым палацы, збудаваным у пачатку XX стагоддзя ў стылі эклектыкi, размешчаны сельсавет.

Сядзiба Талстых у Грудзiнаўцы.

пад уладу расійскiх цароў. У Дашкаўцы аглядаем сядзiбу Жукоўскiх — сядзiбны дом, збудаваны ў простых i строгiх формах, стайць на тэрасе над стромым абрывам да ракi, а акаліе яго цiяны парк. Сiння ў гэтым палацы, збудаваным у пачатку XX стагоддзя ў стылі эклектыкi, размешчаны сельсавет.

А вось сядзiбе ў Грудзiнаўцы пашанцавала крыху менш. Некалі яна належала славытаму графскаму роду Талстых, а пасля тут размяшчалася па чарзе дзiцячы дом, школа i санаторый. Асаблiвую прывабнасць i вытанчанасць двухпавярховаму палацу, збудаванаму ў стылі класiцызму, надае паўкруглая веранда з каланадай перад уваходам. На яе другiм паверсе размяшчаецца аглядная пляцоўка з вiдам на парк, прызначаны ў сярэдзiне мiнулага стагоддзя помнiкам прыроды i садова-паркавага мастацтва.

На жаль, пакуль сядзiбны дом стайць занябаны, хаця захоўвае сляды колiшнiя велiчы, а шырокую парадную лесвіцу, аўтэнтчную пiлтку на падлозе. Сядзiбу наведвалi нават прадстаўнiкi колiшнiх уладальнiкаў, роду Талстых — але прыйшлi да высновы, што не валодаюць неабходнымi сродкамі для яе набывання i рэстаўрацыi. Мясцовыя ўлады робяць захады па iнвентарызацыi i захаваннi сядзiбнага парка, ёсць i планы музеыфікацыi палаца — але спаткаў ён патрабуе аднаўлення, дыяка неабходна прыкласцi яшчэ багата высылкаў.

ВЕЖЫ ПАЎСТАЮЦЬ З НЯБЫТУ

Нарэшце падбiраемся да мэты нашай вандроўкi — старога Быхава. Дарэчы, доўгі час горад акурат так i называлi, Старым Быхам, каб адрознiць ад Новага Быхава — iншага паселiшча, якое ўзiклi паблiзу ў XVI стагоддзi. Будаўнiцтва ж старобыхаўскага замка на беразе Дняпра пачалося ў 1610 годзе даннем гетмана

Яна Караля Хадкевiча, а пазней iм валодалi прадстаўнiкi роду Сапегi, пры якіх замак быў уключаны ў сiстэму бастыённых умацаванняў, якая мусiла баранiць увесь горад. За сваю доўгую гiсторыю замак перанёс нямала аблог, i, здавалася, ужо гатовы быў праiграць бiтву супраць самага часу — у XIX стагоддзi тут размяшчалася турма, потым — казармы, а ў 1990-ых дзейнiчаў мэблевы цэх. У 2004 годзе будынак пацярпеў у вынiку пажару, i пэўны час стаяў закінутым — але неўзабаве распачалася праца па яго рэстаўрацыi. Да Дня беларускага пiсьменства, які адбыўся ў Быхаве ў 2013 годзе, былі адноўлены дзве замкавыя абарончыя вежы, а пятер закансерваваны ды чакае аднаўлення i двухпавярховы жылы корпус. Мяркуюцца, што пасля рэстаўрацыi будынак тут размесцiцца экспазiцыя краязнаўчага музея.

ШЛЯХ ДА НЕБА

Не менш за замак уражвае i яшчэ адно ўнікальнае ўмацаванне Быхава — сiнагога абарончага тыпу, будова якой датуецца пачаткам XVII стагоддзя. Магутныя муры, паўкруглая вежа i замураваныя байнiшы сведчаць, што сiнагога была элементам умацаванняў старога Быхава, i гэты культурны будынак можна, у пэўным сэнсе, паставiць у адзiн шэраг са славытымі хрысцiянскiмі храмамі абарончага тыпу — такім, як у Мураванцы альбо Сынковiчах. А вось быхаўскае Свята-Троiцкае царква выглядае двалi мiрна i ўтульна, хаця i па-сваёму велiчна. Драўляны барочны храм, збудаваны напрыканцы XIX стагоддзя, прызначаны ў сярэдзiне мiнулага стагоддзя помнiкам прыроды i садова-паркавага мастацтва.

Не менш за замак уражвае i яшчэ адно ўнікальнае ўмацаванне Быхава — сiнагога абарончага тыпу, будова якой датуецца пачаткам XVII стагоддзя. Магутныя муры, паўкруглая вежа i замураваныя байнiшы сведчаць, што сiнагога была элементам умацаванняў старога Быхава, i гэты культурны будынак можна, у пэўным сэнсе, паставiць у адзiн шэраг са славытымі хрысцiянскiмі храмамі абарончага тыпу — такім, як у Мураванцы альбо Сынковiчах. А вось быхаўскае Свята-Троiцкае царква выглядае двалi мiрна i ўтульна, хаця i па-сваёму велiчна. Драўляны барочны храм, збудаваны напрыканцы XIX стагоддзя, прызначаны ў сярэдзiне мiнулага стагоддзя помнiкам прыроды i садова-паркавага мастацтва.

На жаль, пакуль сядзiбны дом стайць занябаны, хаця захоўвае сляды колiшнiя велiчы, а шырокую парадную лесвіцу, аўтэнтчную пiлтку на падлозе. Сядзiбу наведвалi нават прадстаўнiкi колiшнiх уладальнiкаў, роду Талстых — але прыйшлi да высновы, што не валодаюць неабходнымi сродкамі для яе набывання i рэстаўрацыi. Мясцовыя ўлады робяць захады па iнвентарызацыi i захаваннi сядзiбнага парка, ёсць i планы музеыфікацыi палаца — але спаткаў ён патрабуе аднаўлення, дыяка неабходна прыкласцi яшчэ багата высылкаў.

ШЛЯХ ДА НЕБА

Не менш за замак уражвае i яшчэ адно ўнікальнае ўмацаванне Быхава — сiнагога абарончага тыпу, будова якой датуецца пачаткам XVII стагоддзя. Магутныя муры, паўкруглая вежа i замураваныя байнiшы сведчаць, што сiнагога была элементам умацаванняў старога Быхава, i гэты культурны будынак можна, у пэўным сэнсе, паставiць у адзiн шэраг са славытымі хрысцiянскiмі храмамі абарончага тыпу — такім, як у Мураванцы альбо Сынковiчах. А вось быхаўскае Свята-Троiцкае царква выглядае двалi мiрна i ўтульна, хаця i па-сваёму велiчна. Драўляны барочны храм, збудаваны напрыканцы XIX стагоддзя, прызначаны ў сярэдзiне мiнулага стагоддзя помнiкам прыроды i садова-паркавага мастацтва.

Фота аўтара

Сёлета на конкурс “Нацыянальная прэмія ў галіне выяўленчага мастацтва” ў намінацыі “Скульптура” прадстаўлены сярэд іншых твораў два манументальныя аб’екты — кампозіцыя “Прысвячэнне дэкараманколагам” Паўла Лука, усталяваная на тэрыторыі Рэспубліканскага навукова-практычнага цэнтру анкалогіі і медыцынскай радыялогіі, і помнік Льву Сапегу ў Слоніме (Іван Міско, Уладзімір Піпін, Сяргей Логвін). Помнік Вялікаму князю Літоўскаму Гедыміну ў Лідзе аўтарства Сяргея Аганавы і Вольгі Нячай праходзіць на конкурсе па намінацыі “Манументальнае і манументальна-дэкаратыўнае мастацтва”.

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

Як па мне, дык два першыя згаданых твора мусілі б трапіць у тую ж намінацыю, дзе трэці. Неяк здзіўнавата, што бронзавыя скульптуры вышэй за чалавечы рост, што прайшлі мноства ўзгадненняў аж да самага высокага ўзроўня, усталяваныя ў публічнай прасторы і ўжо маючы грамадскае прызнанне, разглядаюцца ў кантэксце з пластыкай станковага і малага памеру, да таго ж суб’ектывісцкага зместу і эксперыментальнага характару. Гэта як “боб з гарохам”, які народная мудрасць змешвае не раіць, нягледзячы на фармальнае падобства.

Але здадаў я гэтыя работы не дзя таго, каб напамініць, што сёе-тое ў арганізацыі конкурсу яшчэ трэба даводзіць да ладу. Мне якраз дападобы тое, што за час, які прайшоў з мінулага Трыенале, краіна ўзбагацілася выдатнымі, сацыяльна значымі творамі, і тры з іх, дакладней — іх выявы, прадстаўлены зараз грамадзе на гэтай выставе. Помнікі двум асобам, што яшчэ ў Сярэднявеччы заклалі асновы той дзяржаўнасці, якую мы сёння маем, і знак пашаны беларускім медыкам, ад сумленнай, нават гераічнай працы якіх спакой краіны залежыць не ў меншай ступені, чым у ваенны час ад мужнасці ваіра. Годныя творы, кожны з іх варты сур’ёзнай ўзнагароды.

Але вось што падумалася... Чаму ўсе творы беларускага выяўленчага мастацтва не толькі часу, што прайшоў з набывання найноўшай Незалежнасці, а бадай за ўсё XX стагоддзе, якія маюць адносна шырокі розгалас і статус нацыянальнай каштоўнасці, належыць выключна да рэалістычнай школы? УНОВИС здаваецца не будзем, гэта справа асаблівая. Ды ўласна беларускі ці які іншы нацыянальны чынік у “рэвалюцыйным авангардзе” вылучыць даволі цяжка. Тым творцам-летушнікам дзяржаўнай/нацыянальнай межы — што ўсталяваныя на зямлі, што намаляваныя ў сьвядомасці, толькі заміналі ў справе і псалві далагял.

Аднак вярнемся да ўнармаванай беларушчыны. Згадаем да прыкладу лепшыя творы нашага манументальнага мастацтва — помнік Леніну перад Домам урада, абеліск на плошчы Перамогі, Хатынскі і БРСЦКІ мемарыялы, Курган Славы пад Мінскам, помнік на плошчы Славы ў Магілё-

ве, сталічныя помнікі Ф. СКАРЫНЕ, М.БАГДАНОВІЧУ, Я.Купалу, Я.Коласу і У.МУЛЯВІНУ, Адаму Міцкевічу ў Навагрудку і ў Мінску, князю Альгерду ў Віцебску. Можна гэты спіс доўжыць, але ў ім будуць работы выключна рэалістычнага кіталту. Мы імі законна ганарымся, як нашай вобразна ўвасобленай гісторыяй, і ўпадабаем іх такімі, якія яны ёсць. Дык, можа, рэалістычнасць як праява канкрэтыкі ў думках і паводзінах — гэта неадменная і пераважная рыса нашага нацыянальнага характару? Можа, шматасноўнасць, увасобленая ў абстрактны, не пасуе нашай натуре? Наўрад. Беларусы такія ж людзі, як і ўсе. І калі нейкая культурніцкая з’ява альбо мастацкая плынь (у дадзеным выпадку — беспрадметнае, абстрактнае маста-

цтва Кале” проста на брукаванку, каб яны былі бліжэй да людзей. Цяпер такі мастацкі прыём скарыстоўваецца паўсюдна, а талды грамада не пагадзілася: героі мусіць быць узняты над зямлёю, стаяць на пастаментах.

Цэнтральны элемент Мемарыяла ветэранаў В’етнамскай вайны ў Вашынгтоне — апаляраваная да бляску чорная гранітная сцяна, на якой выбіты імёны ўсіх загінуўшых амерыканцаў. Тыя, хто тую сцяну бачыў, сведчаць, што яна вельмі ўражае, выклікае эмацыйны водгук. Ідзеш уздоўж тае сцяны, бачыш у ёй сваё адлюстраванне і адчуваеш сваю далучанасць да тых палзей. Стваральнікі мемарыяла выходна лічылі, што ніякіх іншых чынінікаў мемарыялу і не трэба. Але грамада настаяла, каб у мемарыяле

групы, наватарскія, а тым больш радыкальныя ідэі ў сферы эстэтыкі лёгка не сьвярджаюцца. Вы ніколі не задумваліся над тым, чаму той жа УНОВИС сіввердзіўся не ў Маскве ці Пецярбургу, а ў правінцыйным Віцебску? Чаму сёння самыя смелыя архітэктурныя праекты рэалізуюцца не ў традыцыйных цэнтрах культуры, а ў краінах так званана трэцяга свету, а найбольш — на арабскім Усходзе, дзе на нафтавым буме бедныя рыбацкія вёскі імкліва ператварыліся ў фантастычныя мегаполісы? Я мяркую, гэта таму, што футурызм як з’ва лепей прарастае ў чыстым полі, чым у дагледжаным гародзе, у якім няма дзе ногу паставіць, не закрануўшы пэўную культурную расліну.

І ўсё ж звыклы лад трэба калінікалаі абнаўляць, бо інакш жыць

Скажам, дэкаратыўная аздоба і манументальныя аб’екты на новых праспектах Мінска не могуць быць такімі ж, як на праспекце Незалежнасці. І яшчэ трэба сыходзіць з таго, што ў культурным развіцці немагчыма пераскочыць праз пэўныя этапы. Добрая помнікі Францыску Скарыне ці Льву Сапегу не маглі з’явіцца, пакуль іх імёны, іх справа і здобыткі былі вядомыя хіба шчыльнаму колу навукоўцаў. Бо ў такіх умовах асноўнай функцыяй манументальнага аб’екта будзе асветніцтва. А гэта вельмі абмяжоўвае і замойцу, і аўтара; прымушае засяроджвацца на дробязях, на матэрыяльнай канкрэтыцы, замест таго, каб дбаць пра вобразнасць і эмацыйнае напамненне помніка. На жаль, нешта падобнае мы сёння маем ў выпадках, калі

Затрымаліся на старце, навярстаем ў працэсе

Нататкі пра беларускую манументальную пластыку

Сакральная архітэктурна і манументальна-дэкаратыўна пластыка, якая не мае аналагаў у Беларусі.

тва) мае распаўсюд ў свеце, дык і Беларусь, што стаіць на стратэгічным скрыжаванні сусветнай гісторыі, яны не абмінуць. Дарчы, у пластыцы станковай беларускай скульптары нерэалістычнага напружання працуюць даволі плённа. Адно што — манументальная школа ў нас грунтуецца цалкам на, ТАК БЫ МОВІЦЬ, “АКАДЭМІЧНЫМ” рэалізме.

Рэч ў іншым. Манументальнае мастацтва — гэта не асабістая справа творцы, як падаецца на першы погляд. Важным ягоным чынікам, што фарміруе вобразны лад мастацтва для публічнай прасторы, з’яўляецца грамадская думка, якая прымае ці не прымае пэўныя мастацкія ідэі і формы іх рэалізацыі. Працуючы на вечнасць, нельга ігнараваць рочаіснасць. Геніяльна скульптар Агюст Радэн хацеў паставіць сваіх бронзавых “Грама-

была яшчэ і скульптурная група, якая б давала ўяўленне пра тое, як выглядалі салдаты той вайны. Мемарыял быў дапоўнены кампазіцыяй з трох фігур у вайсковым рыштунку. Прычым, кожны салдат прадстаўляе адзін з найбольш значных этнасаў краіны — індзец, напачалак перасяленцаў з Еўропы, афраамерыканец.

Больш блізка да нас прыклад. Напачатку 80-х гадоў у Гайнаўцы на Беларастчыне быў пабудаваны праваслаўны храм Святой Тройцы. Архітэктурна мадэрнісцкая. Такім жа мадэрнісцкім зрабілі і іканастас. Храм грамада прыняла, хоць, мяркую, не адразу — як вядома, праваслаўныя вернікі моцна трымаюцца канону, а вось іканастас з часам даваўся змяніць на традыцыйны.

Як бачыце, калі гаворка ідзе пра нешта важнае для грамады, а не толькі для якой асобы ці малалікай

сумна. Нездарма ж Парыж узбагаціўся мадэрнісцкай забудовай раёна Дэфанс і хайтэкаўскім Цэнтрам Пампіду. Нездарма футурыстычнымі архітэктурнымі формамі аздабляецца Вена. Праўда, робіцца гэта ў аўстрыйскай сталіцы далікатна, каб страты не панесла гістарычнае аблічча горада. Новыя формы пры захаванні гістарычнай забудовы — так выглядае сёння Берлін. Цікавым для нас можа быць досвед Масквы, дзе “Сіці” ўжо стала неад’емнай часткай горада, і Пецярбурга, дзе не спыняюцца вострыя дыскусіі пра тое, як ператварыць горад ў стыльвы мегаполіс і пры гэтым не разбурыць ягоны рамантычны вобраз. Да ўсяго дадам: новая архітэктурна прадуледжае і сучасны гаралскі дызайн, і новыя формы эстэтычнай арганізацыі прасторы — у тым ліку і сучасную пластыку.

мастакі (прычым, не толькі манументалісты) зьяртаюцца да гістарычных тэм.

Даводзіцца канстатаваць, што ў параўнанні са сваімі суседзямі беларусы пазнавата распачалі асноўнае сваю гісторыю. Так здарылася, што пэўны час нацыянальная думка не сягала далей кастрычніка 1917 года, а спробы паглыбшча ў нетры стагоддзя маглі для такога шкаўнага скончыцца вельмі кепска. На момант ператварэння Беларускай ССР у Рэспубліку Беларусь нашы суседзі ў статусе суверэнных нацый выглядалі больш самавіты, чым мы, больш упэўнена стаялі на гістарычным грунце. У Пецярбургу быў ці не тузін помнікаў стваральнікам і ваірам Расійскай імперыі,

і сярэд іх шэдэўр сусветнага мастацтва — “Медны вершнік” Фальканэ. У Маскве ў цэнтры горада стаяў бронзавы Юрый Даўтарукі, у Кіеве — Багдан Хмельніцкі. Грузіны здолелі ў сваёй час панаставіць помнікаў усім сваім больш-менш значным асобам — ад Сярэднявечча да нашых дзён. А гэта цары і князі, мыслары і ваіры. Шанавалі сваю гісторыю і ў рэспубліках Прыбалтыкі, хоць і не так адкрыта. Мы ж былі вымушаны даганяць і праходзіць стады, якія іншыя ўжо паспяхова мінулi. Таму наш віцебскі Альгерд, лідскі Гедымін і слонімска Леў Сапега па форме нагадваюць манументы XIX стагоддзя, хоць створаны ў XXI. Усё нібыта зразумела, але хацела б, каб для краіны хутчэй скончыўся перыяд вывучэння ўласнай мінуўшчыны, а для твораў — вымушана праца ў ролі настаўнікаў гісторыі. Каб нарэшце заняцца ўласна творчасцю і сярэд іншага — пошукам мастацкіх вобразаў, адпавядаючых рэаліям нашага часу і гістарычнай перспектывы.

Бас-гітара — one love

Адзіная ў Беларусі бас-гітарыстка — так часта прадстаўляюць Людмілу Крукоўскую. Насамрэч, можа, і не адзіная, але дакладна са спіса найлепшых нашых музыкантаў, чый інструмент бас-гітара. Канешне, у першую чаргу Людмілу ведаюць у джазавых колах — а яна пайграла з усімі значымі калектывамі, ад “Дыліжанс-джаза” да Apple tea і “Аўтсайдары”, і з усімі, якія толькі ёсць у Беларусі, музыкантамі гэтага стылю. Але ж і рок, і эстрада, і самыя іншыя жанры ёй падуладныя — у свой час была праца і з “рок-каралямі” групай Rouble zone, і з сімфанічным аркестрамі. А з пэўнага часу Людміла Крукоўская не толькі музыкант, але і арганізатар канцэртаў — кіраўнік праекта BlackWhiteJazz, які выводзіць джаз на сцэны і дае магчымасць музыкантам выступаць, а меламаманам атрымліваць асалоду ад любімай музыкі.

Стаянна на ёй іграць, пастаянна вучыцца і ўдасканальвацца. У інстытуце я займалася ў літаральным сэнсе і днём і ноччу — у інтэрнаце іграла па начах у душавым пакоі — суседкі нават скарзіліся на мяне, ці прасіла вахцёршу дазволіць застацца ў зале і зачыніць мяне там на ноч. Акрамя таго, часта ж даводзілася сутыкацца з недаверам і скептыцызмам у дачыненні да сабе, таму я павінна была іграць не проста добра, а вельмі добра! Мне трэба было ў дзесяць разоў больш прыкладаць намаганняў у параўнанні з кім хлопцам. Бо пра хлопца казалі “малады перспектывны музыкант”, а як бачылі мяне, дык адразу — ды што яна зможа?

— Ну зразумела, прыйшла маленькая, худзенькая светленькая дзяўчынка — якая тут бас-гітара? Ваша далікатная знешнасць у спалучэнні з брутальнай бас-гітарай дагтуль жа выклікае пэўнае здзіўленне.

— Я часта згадваю гісторыю, як яшчэ на першым курсе інстытута мой педагог Уладзімір Бялоў сказаў, што ансамбль у рэстаране “Папараць-кветка” шукае бас-гітарыста — то паспрабуй. Атрымалася даволі смешна, я прыходжу і пытаюся: “Вам патрэбны бас-гітарыст?” — “Так, патрэбны. А што, вы кагосьці ведаеце?” (смах) У выніку мяне ўзялі, і там я прайшла добрую школу: з пальцаў кроў капала за чатыры гадзіны працы ў рэстаране. З таго часу перайграла з неверагоднай колькасцю музыкантаў і груп — даказваць ужо нічога не трэба, усе ведаюць і самі запрашаюць. А люблю я і рок, і поп, і нават хіп-хоп. Хаша самая вялікая любоў гэта, зразумела, джаз. І насамрэч, я ніколі не пашкадавала, што абрала бас-гітару і што даводзілася ісці насуперак стэрэатыпам пра нежаночы інструмент.

— Дык зараз можа быць нават процілеглы стэрэатып, бо з беларускіх бас-гітарыстаў вас у ліку першых згадаюць...

— Раскажу вам выпадак з жыцця, які гучыць як анекдот. Калі майму старэйшаму сыну Артуру было тры гады, ён спрабаваў музіцыраваць на ўсіх розных інструментах, што было ў нас дома. І я ў яго пытаюся: “Ну што, вырасцеш — будзеш музыкантам?” — “Буду!” — “А на чым хочаш іграць — можа, на бас-гітары, як я?” А ён так напружыўся і нават абурываўся: “Мама, ты што! Я ж не дзяўчынка”. (смах)

— У нас многія выдатныя музыканты — інструменталісты і вакалісты — вымушаныя зарабляць у асноўным выкладчыцкай працай, бо канцэрты рэдкія: працуюць у навучальных установах, набіраюць вучняў. А вам ўдалося пазбегнуць падобнага?

— Я якраз з тых, хто больш іграе, чым выкладае. У музычнай школе калісцы я працавала вельмі нядоўга, і вучань у мяне раз толькі адзін, бо бяру далёка не зможа.

— Не тое што я спецыяльна так прыдумала і зрабіла: жыццё само падвяло. У мяне даўно ляжала свая аўтарская праграма, а публічна выканаць яе і не было дзе. І гітарыст Міша Філіпеня аднойчы на мяне канкрэтна “наехаў” — маўляў, колькі можна, чаму ты не іграеш сваю аўтарскую музыку, гэта няправільна! Тады я ўжо мэтанакіравана падрыхтавалася і на студыі зладзіла невялікі канцэрт-прэзентацыю. Нечакана гэтая падзея вельмі рэзанансна адгукнулася ў нашых джазавых колах, і мяне запрацілі штотыдзень ладзіць джазавыя вечары ў адным кафэ. А я прыдумала такую канцэпцыю, што гучаць там будзе менавіта беларускі аўтарскі джаз. Бо нашы цудоўныя музыканты не толькі іграць умеюць, але і сваю музыку пішуць, а вось паказваць я няма дзе — у асноўным жа попыт на нейкія знакітывы, папулярныя творы. І назвала я гэты праект BlackWhiteJazz, для больш прастай працы давлялося адкрыць ІП, так і пайшло. І на гэты момант за чатыры гады я правяла недзе каля 60 канцэртаў, больш паловы з іх — канцэрты аўтарскай музыкі. Уяўляеце, колькі музыкантаў у нас раней не знаходзілі ніякага выйсця для сваёй уласнай творчасці!

— Такім чынам, цяпер вы не проста музыкант, але і бізнесвумен.

— Бізнес у мяне даволі сваёга...

— Такім чынам, цяпер вы не проста музыкант, але і бізнесвумен.

— Вось таму і з’явіўся праект BlackWhiteJazz? “Спасенне утопаюшых...”

— Не тое што я спецыяльна так прыдумала і зрабіла: жыццё само падвяло. У мяне даўно ляжала свая аўтарская праграма, а публічна выканаць яе і не было дзе. І гітарыст Міша Філіпеня аднойчы на мяне канкрэтна “наехаў” — маўляў, колькі можна, чаму ты не іграеш сваю аўтарскую музыку, гэта няправільна! Тады я ўжо мэтанакіравана падрыхтавалася і на студыі зладзіла невялікі канцэрт-прэзентацыю. Нечакана гэтая падзея вельмі рэзанансна адгукнулася ў нашых джазавых колах, і мяне запрацілі штотыдзень ладзіць джазавыя вечары ў адным кафэ. А я прыдумала такую канцэпцыю, што гучаць там будзе менавіта беларускі аўтарскі джаз. Бо нашы цудоўныя музыканты не толькі іграць умеюць, але і сваю музыку пішуць, а вось паказваць я няма дзе — у асноўным жа попыт на нейкія знакітывы, папулярныя творы. І назвала я гэты праект BlackWhiteJazz, для больш прастай працы давлялося адкрыць ІП, так і пайшло. І на гэты момант за чатыры гады я правяла недзе каля 60 канцэртаў, больш паловы з іх — канцэрты аўтарскай музыкі. Уяўляеце, колькі музыкантаў у нас раней не знаходзілі ніякага выйсця для сваёй уласнай творчасці!

— Такім чынам, цяпер вы не проста музыкант, але і бізнесвумен.

— Бізнес у мяне даволі сваёга...

“ Я ніколі не пашкадавала, што абрала бас-гітару і што даводзілася ісці насуперак стэрэатыпам пра нежаночы інструмент.

— Такім чынам, цяпер вы не проста музыкант, але і бізнесвумен.

— Але ж арганізацыйныя зольнасці вы маеце? Дарэчы, ці змянілася стаўленне да вас з боку калег-музыкантаў?

— У мяне атрымліваецца нешта арганізоўваць, і ўпэўнена, калі б арганізацыю канцэртаў я зрабіла сваёй асноўнай справай, то дасягнула б неблагіх вынікаў. Але зараз гэта ўсё ж хобі. Бо іграць самай і быць музыкантам

мне падабаецца значна больш. І так, у кагосьці стаўленне да мяне змянілася — у нейкіх маладых музыкантаў, у тых, хто хоча, каб я запрасіла іх у праект. Хоць і рэдка, але здараюцца і негатывныя моманты, і тады сябры мяне супакойваюць — маўляў, немагчыма для ўсіх быць добрай, абавязкова будучь незадаволеныя. Я ж да гэтай справы паставілася з усёй адказнасцю — каб рабіць толькі на вышэйшым узроўні, каб збіраць толькі вельмі ярскія праграмы, каб не згубіць аўтарытэт у публіцы! У нейкіх момантах я проста навіны чалавек, які думае, што навокал гэтыя ж энтузіясты, як і я, але падчас бывае такое стаўленне, што музыканты ўсё ўспрымаюць як належнае: маўляў, вы мне стварыце ўмовы — я адыграю і атрымаю грошы, ды й усё. А яшчэ і нечым будучь незадаволеныя.

— Ну, гэта звычайная справа — той, хто сам нічога не робіць, заўсёды знойдзе да чаго прычэпіцца.

— Цяпер ужо я вырашыла, што буду рабіць канцэрты толькі тады, калі сама захачу, калі не трэба будзе пераадаць нейкія звышскладанасці, і для тых музыкантаў, хто таксама будзе гарэць ідэяй.

— Увогуле, адчуванне, што і не так многа музыкантаў у Беларусі іграе джаз — на канцэртах, фестывалях і ў праектах звычайна ўсё знаёмія імяны...

— Ёсць такое. Мы самі падчас смяёмся — нас як шахматы пераставілі, вось ужо і новы джазавы праект. (смах) Але нас сапраўды не так шмат, як магло быць быць. Адным музыкантам не шкаваць гэты жанр, іншыя з’язджаюць за мяжу, многія працуюць месяцамі на круізных лайнерах ці яшчэ дзе. І такім чынам на рэгулярнай аснове ўдзельнічаюць у джазавых праектах маюць магчымасць толькі тыя, хто пастаянна жыве ў Беларусі. Але мы адзін аднаму яшчэ не надакучылі і пастаянна прыдумваем нешта новае.

— Магчыма, колькасць джазавых музыкантаў адпавядае колькасці аматараў джаза? Гэта не самы папулярны жанр у нашай краіне.

— За апошнія гады мы мелі магчымасць пераканацца ў тым, што ў джаза ёсць свая публіка, у нейкім сэнсе мы яе нават гадзем. Людзі пачынаюць лепей разбірацца ў джазе, пачынаюць ім больш цікавіцца і часцей хадзіць на канцэрты. Неаднойчы згадваўся поспех “Джаза ля Ратушы”, але калі казаць і пра аўтарскі джаз — мінулай восенню, напрыклад, Павел Аракелян са сваёй групай “Аўгсайдары” сабраў пераацэнку ў вялікай зале Белдзяржфільмаў! І пасля перапынку канцэрты пацху будучь аднаўляцца. Праект BlackWhiteJazz яцпер супрацоўнічае і з канцэртнай залай “Верхні горад” — з ёй вельмі зручна мець справу, і там на восень-зіму плануем нямаля цікавага. Мабыць, працягнем практыку правядзення дабрачынных джэмаў. Карашей, джаз па-ранейшаму будзе гучаць на мінскіх, і не толькі, сцэнах.

23 ліпеня ў Нацыянальным гістарычным музеі быў прэзентаваны праект “Спадчына Беларусі”. Праект мастацкі і аўтарскі – Аляксандра Аляксеева і Алега Лукашэвіча, і паказаны не ў першы раз. Але за дваццаць гадоў існавання ён набыў якасці сінэргічнага: выданне альбомаў, стварэнне дакументальных фільмаў і экспанаванне фотаздымкаў даюць гледачу ўражанне пра маштаб, унікальнасць і запатрабаванасць усяго комплексу. Упершыню гэтае трыадзінства “Спадчыны Беларусі” прадстаўлена ў выставачным фармаце.

ПАСПЯХОВАЯ СТАТЫСТЫКА

З 2004 па 2017 год альбом перавыдаваўся 18 разоў. Сумарны наклад – 46 500 асобнікаў – выдавецкі рэкорд у нашай краіне, па меншай меры, для кніг такога плану. І кнігандлёвы рэкорд таксама: пачынаючы з першага выдання ў 2004 годзе – 3000 асобнікаў былі прададзеныя ў першы месяц – тыражы выкупаюцца цалкам. А гэтым новым выданні дапаўняюцца фатаграфіямі, укладанымі апісаннямі, і працэс гэты не скончаны.

Не менш пераканаўчая поспехі аўтараў у кінадакументалістыцы: 31 фільм аб выдатных гістарычных дзеях мінулых стагоддзяў, сучасных мастаках і знакамітых ва ўсім свеце ураджэнцаў Беларусі. Ефрасіння Полацкая, Франціск Скарына, Адам Міцкевіч, Максім Багдановіч, Іван Хруцкі – гэтыя і дзясяткі іншых вобразаў узаўяўляюць развіццё магутнага культурнага пласта нашай. Цікава, што кінакірунак з часам падзяліўся на дзве плыні: “Наша спадчына” аб архітэктурных помніках і творах докарацыйна-прыкладнога мастацтва, і “Эпоха” – аб выхадцах з Беларусі, якія ўнеслі беспрэцэдэнтны ўклад у сусветную гісторыю. Марк Шагал, Ігнат Дамейка, Луіс Майер і многія іншыя – бліскучыя імёны, якія стварылі славу тых краін, дзе раскрыліся іх таленты.

Што ж тычыцца фатаграфій, то яны сталі калекцыяй, якая з зайздроснай сталасцю экспануецца ў Беларусі і еўрапейскіх краінах: з 2003 года праведзена 30 рэспубліканскіх і міжнародных выстаў.

Нядзіўна, што пры такім маштабе і, вядома, выдывецкай і паліграфічнай якасці, Аляксандр Аляксееў і Алег Лукашэвіч сталі ўладальнікамі цэлага букета высокіх узнагарод. Дастаткова назваць прэмію “За духоўнае адраджэнне” (2005), узнагарода лепшых дызайнераў у Нацыянальным конкурсе

“Мастацтва кнігі” (2016), некалькі “Тэлеварышнь” (2011, 2012, 2014). А ў 2005 і 2008 гадах матэрыялы са “Спадчыны Беларусі” былі выкарыстаны ў дасье Нясвіжа і Полацка для ўключэння іх у Спіс аб’ектаў Сусветнай спадчыны UNESCO. Вось такая сінэргія.

МЕТАД

Архітэктурная спадчына Беларусі – храмы, палацы, замкі і сядзібы, творы мастацтва і прадметы інтэр’ераў аўтары даследуюць сістэм-

паважаных гасцей, якія былі ўдзельнікамі першых кансультацый, экспертамі і прафесійнай камандай падтрымкі Аляксандра і Алега на ўсім далейшым шляху. У іх ліку кіраўнікі Беларускага фонду культуры, Нацыянальнага гістарычнага музея.

Кажучы аб пачатку супрацоўніцтва, Аляксандр Аляксееў успамінае:

— Аднойчы ў Парыжы мы сталі глядзець кнігі аб розных краінах, і сярод мноства даведнікаў у вылізнай кнігарне не ўбачы-

Беларусь, альбо запрашэннем прыехаць у нашу краіну.

ПАЎСТАЕ ШКОЛА РЭСТАЎРАЦЫЙ

Гаворым з Алегам Лукашэвічам аб тым, як на працягу праекта адбываўся рух ад аднаўлення помнікаў з “высакародных руін”:

— Мы вельмі шмат ездзім па Беларусі, прычым камандзіроўкі могуць доўжыцца і тыдзень, і два. Стараемся даведацца не толькі з кніг, але і ад лю-

і фатаграфіі дапамагаюць, у тым ліку, прыцягнуць увагу да гэтай тэмы.

Ідэманструе свету высокую культуру

Па словах Алега Лукашэвіча, аўтарам было важна паказаць нашу спадчыну нам самім: беларусам важна адкрыць сваю краіну зноўку, даведацца пра яе, убачыць сваю самабытнасць, ганарыцца ёю. Гэта першае.

А па-другое, гэта еўрапейская спадчына высокага кшталту, яе ключавыя аб’екты – палацавыя

іх дзейнасці павінны развівацца, а запатрабаванасць для грамадскай свядомасці толькі спрыяе павышэнню якасці.

Сярод дакументальных фільмаў пра мастакоў, якія прадстаўлены на выставе ролямі з адсылкамі на крыніцы (цалкам паказаны іх у галерэйнай зале проста немагчыма), ёсць стужкі аб сучасных майстрах. У іх ліку Нясвід Шчамаялёў, Сяргей Рымашэўскі, Ігар Бархаткоў, Уладзімір Кожух, Валеры Шкаруба.

ПРАЦА З ПЕРАВЫДАННЯМІ АЛЬБОМА

Аляксандр і Алег працягваюць даследаванні, і калі даведваюцца, што помнікі рэстаўруюцца, з’яўляецца нешта новае, выязджаюць і робяць новыя фатаграфіі. Длуж новыя здымкі, значыць, з’яўляецца новая інфармацыя. Такты трэба ўдкладніць, замяніць састарэлыя вобразы, калі аб’ект ужо выглядае па-іншаму.

Адно застаецца нязменным – гэта падрыхтоўка іканічных малюнкаў помнікаў гісторыі і культуры. Мабыць, у гэтым крыецца загадка поспеху фотаздымкаў, альбомаў, ды і ў цэлым аўтарскага падыходу. На цяперашняй выставе ён выдатна прадэманстраваны: Аляксандр і Алег дамагаюцца такой якасці ў кампазіцыі, асвятленні, ракурсах, колераперадачы, якія робяць уяўленне аб спадчыне сімвалічным. Напрыклад, Мір і Нясвіж занатаваны ідэальна, пазнаюцца ў любым кантэксце, запамінаюцца раз і назавжды. Рамантычныя, магутныя, поўныя духоўных памкненняў – аўтары шукаюць такую гармонію ва ўсіх архітэктурных стылях і прыродным асяроддзі, якая бездакорна кладаецца ў разуменне каштоўнасці “спадчыны” як канцэпта.

Ёсць у іх яшчэ адзін намер – зрабіць кнігу пра культуру ўсяго свету. Гэта не проста прыгожы пейзажы, гэта шляхетная спадчына... Мабыць, самае цікавае – месцы, звязаныя з мастакамі, музыкантамі, навукоўцамі, пісьменнікамі: яны – ураджэнцы Беларусі, і сучасны свет пакуль мала пра гэта ведае. Так, у альбомах “Спадчыны Беларусі” можна убачыць сядзібы Тадэвуша Касцюшкі ў Мерачоўшчыне і Міцкевіча ў Навагрудуку, Палац Пуслоўскіх у Косава, Музей-сядзібу Агінскага ў Залессе, віды Здраўнёва ў Віцебскай вобласці, дзе жыў Ілья Рэпін. Гэта сапраўды цікавыя турыстычныя аб’екты, знакавыя з пункту гледжання культуры, скончаныя ў плане рэканструкцыі, з наладжанай інфраструктурай. Усе гэтыя напрамкі

гэта памятнага месцы – усё гэта немагчыма цікава.

Выстава “Спадчына Беларусі” будзе працаваць да 23 жніўня.

Любоў ГАЎРЫЛЮК, арт-журналіст Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Сінэргія Праект “Спадчына Беларусі”: 20 гадоў – узрост маладосці! трыадзінства

на, па рэгіёнах. Раней такі падыход выкарыстоўваўся толькі ў даведчаных выданнях, але Аляксандр і Алег ўпершыню зрабілі яго мастацкім. Канцэпцыя праекта – паказаць не толькі веліч, але і разнастайнасць прадметаў матэрыяльнай і духоўнай спадчыны. І яна сапраўды ўражае: альбом знаходзіцца ў лепшых бібліятэках свету, у вядучых універсітэтах, яго ўручаюць першым асобам дзяржаў, уключаючы каралеву Вялікабрытаніі Елізавету II і Папу Рымскага. Культура і мастацтва прадстаўляе нашу краіну лепш, чым якія іншыя інструменты прасоўвання разам узятая – гэтая ісічна знайшла сваё пашырэнне ў чарговы раз.

А Пачыналася ІЗ ПАРЫЖСКОЙ Кнігарні

На прэзентацыі праекта выступілі некалькі

лі нічога пра Беларусь... На жаль, гэта расчараванне спасцігае многіх беларусаў за мяжой: іх сурзимоўчы не ведаюць нашай краіны, “нешта чулі”, але нават дзе яна знаходзіцца для іх загадка. Такім быў пачатак.

Мы вельмі шмат думалі пра альбом, спрачаліся аб тым, якім ён павінен быць, як размясціць матэрыял. Шмат абмяркоўвалі будучы праект са спецыялістамі, працавалі ў музеях і бібліятэках, у архівах з першакрыніцамі.

Як жагарталі на прэзентацыі гасці, у выніку прадстаўнікі дыпкорпуса, вядомыя актёры і дзелавыя партнёры атрымалі не проста альбом у якасці падарунка. Цяпер ён стаў і магчымаю віртуальна падарожнічачай, і выдатна правесці час у ціхіх пандэмічных вечары. Відавочна, што кніга паслужыць годным успамінам пра

дзей цікавыя гісторыі, успаміны пра тое, што было з помнікамі раней і што зараз адбываецца вакол іх. Бо гэта вялікія тэрыторыі палацаў, крэпасці, акружаныя мястэчкамі, буйныя сядзібы... Вельмі важна разумець, як можна дапоўніць гэтымі гісторыямі даведачную інфармацыю, вынікі навуковых пошукаў. Так канцэпцыя і ўвёў праект становяцца жывымі, больш аб’ёмнымі. І, вядома, мы застелі час, калі і Мір, і Нясвіж, і ўжо сапраўды менш вядомыя архітэктурныя шэдэўры былі ў руінах. Мяркую, практычна ўсё.

Але за гэтыя дваццаць гадоў вельмі шмат што змянілася, і працягвае мяняцца. Калі мы пачыналі, у Беларусі яшчэ не было сваіх спецыялістаў па рэстаўрацыі такіх гістарычных аб’ектаў, і толькі па-ступова стала складацца школа. Думаю, нашы кнігі

комплексы магнатаў, цэрквы і касцёлы, разліма людзей, якія праславіліся, зрабіўшы вялікі ўклад у культуру ўсяго свету. Гэта не проста прыгожы пейзажы, гэта шляхетная спадчына... Мабыць, самае цікавае – месцы, звязаныя з мастакамі, музыкантамі, навукоўцамі, пісьменнікамі: яны – ураджэнцы Беларусі, і сучасны свет пакуль мала пра гэта ведае.

Так, у альбомах “Спадчыны Беларусі” можна убачыць сядзібы Тадэвуша Касцюшкі ў Мерачоўшчыне і Міцкевіча ў Навагрудуку, Палац Пуслоўскіх у Косава, Музей-сядзібу Агінскага ў Залессе, віды Здраўнёва ў Віцебскай вобласці, дзе жыў Ілья Рэпін. Гэта сапраўды цікавыя турыстычныя аб’екты, знакавыя з пункту гледжання культуры, скончаныя ў плане рэканструкцыі, з наладжанай інфраструктурай. Усе гэтыя напрамкі

Матрыца (этна)культуры?

У НЦСМ працуе выстава "Доўгая дарога дамоў"

Я заходжу ў залу – і трапляю ў нібыта знаёмую прастору выскока пакою. Стаіць ложак з высокімі падушкамі, за ім на сцяне – стракаты дыванок, у куце – вясёлы ікон, накрытыя ручнічкі... Звычайны інтэр'ер хаты, але, прыгледзеўшыся, разумею, што ўсё тут не то чым падаецца. Ложак накрыты не бялізнай, а цёмнай агратканай, малюнак дыванок не вабіць вока маляўнічымі кветкамі, а "распадаецца" на матрыцу, ручнікі ікон аказваюцца пластыкавымі... Першае ўражанне змяняецца амаль вусцішным пачуццём. Выстава "Доўгая дарога дамоў" мастачкі Машы Мароз у Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў нечакана і дзёрзка звяртаецца да глядача з пытаннем пра дэфармацыю традыцыйнай этнакультуры.

Замест выштых узораў на невялічкіх пано ў экспазіцыі – тыя ж самыя матрычныя коды. Колыкі разоў быўаўшы ў малечніцкіх музеях краіны, мы птыгаліся як журналісты ў адмысловаў пра закардзіраванае пасланне прадкаў, заважанае ва ўзорах вышыўкі – ці так яно і ёсьць? І вось вам і такі адказ: гэта пасланне замяніў іншы код – лічбавы. Уважліва агляваючы аб'екты інсталіцы Машы Мароз, немагчыма не падзівіцца на тое, як мова сучаснага мастацтва ўзаемадзейнічае з семантыкай этнаграфічнай культуры.

І тое не выпадкова. Маша Мароз – даследчыца традыцыйнага касцюма, этнаграф, выкладчыца Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, у заададні тэме ўжо шмат гадоў. "Заўважы мяне турбавала, што наша этніка і фальклор успрымаюцца ў даволі архаічным ключы, – тлумачыць яна свой зварот да сучаснага мастацтва. – Хоць традыцыя ў першанай форме заўжды павінна існаваць, мяне заўсёды цікавіла развіццё гэтай тэмы, яе сучаснае асэнсаванне".

Кожнаму элементу ўмоўнай палескай хаты мастачка дала сваё трактаванне, "сваю" форму змярвання, пераўтварэння ў штошці іншае. (У куратарых выстаў таксама Дзіна Даніловіч).

Напрыклад, я гляджу на палавічок пад маймі нагамі – знаёмая рытміка казюровых нітак трансфармавалася ў "рандомную" падоборку прастактнікіў. Прычым палавічок – пластыкавы, а рознакаляровыя фігуры на ім – амаль што ў эстэтыцы гульні готрыя. Цэлы сувет пералепленых нітак, вузлаў, уласцівых тканым дарожкам, пераўтварыўся ў звычайную ўтылітарную паверхню.

Фрагменты экспазыцыі.

Лу па выставе далей. Фактура поспіах лаі, ложка, такіх мяккіх і "фудзілаў" па ўстаўках беларускай кухні – ут нечакана "звзе" – бласкам пластыкавай агратканіны. Звычайна, той, у якой прынята захаваць бульбу. Ажно дух замірае ад такога "шышу" – і разам з тым метафара той дэфармацыі, што абдынаецца зараз з традыцыйнай культурай – захваліе. Штунчасы прыйшла на амену агутніцы, жорсткасці паціскаўа пішчоту, а ад гармоніі засталася асно схема. Ад створанай абудоны сваімі рукамі бялізны – не засталася і следу. А калі ўлічыць, што нашы прадкі праз ткацтва стваралі цэлы сувет – пераў на яго разнальнасці іншага гатунку. Разлінейна паверхня прыйшла на месца кветкам ды іншым

раслінна выштыкі. Ды і галюзна стравна беларускай кухні – бульба – у інсталіцы Машы Мароз мае выгляд нейкай сі-эстэтыцы. Гароніна ляжыць на стале парэзаная, а саламіна-залаты, а неонавы сіні. Беларуска традыцыйнымі сімвалаў пафарбаваны, "захоплены" лічбавым колерам, які зусім не дае ўяўлення пра сутнасць рэчы альбо ў явы, а наадварот пераўтваряе іх у штошці супрацьледае. На стале, які знаходзіцца ў

цэнтры дома, ёсьць і каравай: ён таксама займае дзіўнаву форму, – ці то кастыкі, ці то пільны, толькі не грашынявая круглай формы бонона. Падушкі ў палатка саважых мехоў, сінія бульба, "матрычны" чорна-белы дыванок – ад праглыту ўсіх аб'ектаў з'яўляецца адпуняне несапраўднасці, а даследчыца – віртуальнай перашкоды: зваецца, зараз правядзеш рукой па твары, міргнешы, – і ўсё прыдметы набудуць свой першапачатковы выгляд, сэнс, "усё" вернецца на свае месцы". Аднак назава выстаў "Доўгая дарога дамоў" падаказвае нам, што дарога да існых рэчаў не быць не хуткай, і адно "ўзмажкам рукі" ўсё не зменшці. Ды і вярнуцца ў былое, у век нашых прадкаў не атрымаецца. Наша традыцыйная культура "завісаў" у нейкай недакладнай праксыці і, на жаль, большасць з нас нават не заўважае падмены. Альбў-

Даведка.

Маша Мароз, даследчыца традыцыйнага касцюма, этнаграф, выкладчыца кафедры джаратарыі-прыкладнага мастацтва касцюма БДІМ, дызайнер, мастачка. У сферу цікавасці уваходзяць традыцыйны і сучасны гарнітуры, а таксама сакральна-бытавая культура, у прыватнасці, крывіцы. Стваральніца адмысловага праекта @past_perfect_ пра традыцыйную культуру Палесся і іншых рагіонаў Беларусі. У планах – выданне кнігі пра культуру прыдарожных крывічоў, у якую ўвойдуць фатаграфія і тэксты.

са нейкай збой яе асэнсаванні, і прычына апошняга – не толькі ў надыходзе новай віртуальнай эпохі, а і таксама ў нас саміх. У інтэрв'ю мастачка паўтарае паніцце "дваічных кодаў", якое ў Вікіпедыі мае неумудрагелістае значэнне "спосаб прадстаўлення дадзеных у выглядзе кода". "Усё, што ёсьць вакол, уся структура свету апісваецца і фізічнай мовай, і матэматычнай" – укладанне

Машы Мароз. І яна прафесійна даследчыца этнаграфіі, таксама даведа, што ў сваім выказванні аб аб'екце і сімволуі двойкі, уласцівай этнічным культурам – двайнасць арнамента, павольнасць рэчы – ласцюраў на стале, дыванкоў... "Вось гэта мешаніна павіх лічбавым і "аналагавым", паміж мінулым і сучасным, тым, што было, што ёсьць, і што можа быць – мяне бінтажыць і штурхае да разваг і пытанняў", – прызнаецца суразмоўца.

Ці можам мы тут казаць таксама пра этнапсіхалогію? З'яў? Альбо пра ўласцівыя памяці – забываць ці трансфармаваць мінулае? Напэўна, і першае, і другое, усё разам. І мастачка выводзіць нас на вельмі трапае пытанне: а што далей? Калі пакінуць ад традыцыі адно яе схему, ці будзем шчаслівае?

Але яшчэ раз вернемся да экспазіцыі. Ложак, стол, кудур, тэлевізар, на экране якога "грузіцца" калы, і чырвоны кут з іконамі, покуль. Вылі ў гэтым умоўным свеце вышытыя кветкі на пано маюць выгляд лічбавай "кляксы", шкава, якую вывясі мае Бог? Ікона на выставе – гэта белы ліст паперы, бланк, на якім ёсьць толькі асобныя кропкі, маленькія квадраткі. Іншымі словамі, вываа Бога сіёрта, ці зблублас ў выніку пераўстаўляўкі, калі мы кажам пра метафору загарэў новай сістэмы каштоўнасцяў. Яго не тое, што німа, нехта проста забўў знайсці паніку, дзе "лічбавы" яго аб'ект. Вось да гэтай адсутнасці ці Бога, жаданні, гармоніі, палодзіць нас складанае выказванне Машы Мароз. Рэчы і свет ёсьць, а ён візуальна аблічыа, а значыць сутнасць – "скапіць", зразумець немагчыма. Мы ўсё вяртаемся дамоў, шукаючы карані, аднаўляючы і захоўваючы іх першапачатковы выгляд, сэнс, "усё" вернецца на свае месцы". Аднак назава выстаў "Доўгая дарога дамоў" падаказвае нам, што дарога да існых рэчаў не быць не хуткай, і адно "ўзмажкам рукі" ўсё не зменшці. Ды і вярнуцца ў былое, у век нашых прадкаў не атрымаецца. Наша традыцыйная культура "завісаў" у нейкай недакладнай праксыці і, на жаль, большасць з нас нават не заўважае падмены. Альбў-

Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Паліна БАЗУГЛАЦЬКА

"Малодыя таленты Беларусі" – так гучна называецца Рэспубліканскі творчы радзёконкурс, што паспяхова ладзіцца ўжо некалькі гадоў запар. Вынікі 9-га такога спаборніцтва былі падведзены яшчэ ўвесну, але ў "жывым" фармаце, што называецца афлайн, узнагароды знайшлі сваіх герояў у ліпені.

Узнагароды ў "жывым" фармаце

Надзея БУНЦЭВІЧ

– Для нас было важна, – расказала аўтар і кіраўнік праекта, загадчыца аддзела музычных праграм Першага нацыянальнага канала Беларускага радыё Таццяна Якушава, – каб узнагароджанне не стала нейкай фармальнасцю, а прайшло як мага больш урачыста. Пераможцы гэта заслужылі! Уяўляецца, заявак да нас прайшло – калі 400. Фіналістамі ў розных намінацыях і ўзроставых групах сталі 157 удзельнікаў, сярод іх – 124 салісты і 33 калектывы. Так што канкурэнцыя была сапраўды моцнай! Дый сам конкурс, а таксама яго правядзенне мелі сёлета свае асаблівасці. Конкурс, як і многія іншыя творчыя праекты-2020, прывячаўся 75-годдзю Вялікай Перамогі. І калі летася абавязковай умовай

ларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі Вераніка Сахарова (фартэпіяна), Святлана Сітніківа (флейта) і іншыя. Узначальнаў гэта "сулейскую калегію" народныя артысты Беларусі, кампазітар Леанід Захлеўны. Узровень сёлета быў настолькі высокім, прычым адрыва ва ўсіх намінацыях, што журы пранавала пашырыць спіс пераможцаў: дадаць да лаўрэатаў яшчэ і дыпламантаў конкурсу, каг раней не было. У выніку дыпламантамі сталі тыя, хто разглядаўся як магчымы лаўрат, але крыху не дабраў п'яраў. Прысуджалася і спецыяльныя дыпломы – за нейкую асобную выканальніцкую рысу, за інтэрпрэтацыю п'яраўнага твора. Увогуле, з вялікай увагай мы ставіліся да ўсіх юных музыкантаў. Прывяду такія выклад. Узрост удзельнікаў, які 21 года, быў абвешчаны з 10 да 12 года. Адной маленькай піністцы, запісы якой нам даслаў, яшчэ не

У час узнагароджвання.

было выкананне твора пра малую радзіму, дык сёлета малады і юныя эстрадыны вакалісты павінны былі ўключыць у свой рэпертуар песню на ваенную тэму. Праслухоўванні ж абдываліся дыстанцыйна: першы тур ішоў аўдыё, другі і трэці – відэа. І ў гэтым, як аказалася, былі не толькі свае мінусы, але і, як ні дзіўна, некаторыя плюсы. Так, не было, на жаль, той уважэннасці, якой абдынавацца выкананцы і слухачы, калі сустракаюцца "жыўцом". Затое журы мела магчымасць вярнуцца да ранейшых выступленняў, яшчэ раз ўсё параўнаць і ўважыць. Звычайна самым ваказаным быўе трыці тур. Палпаўшы пад магію асобы, журы часам даруе некаторыя хібы, што сустракаліся ў таго ці іншага выканаўцы раней. І наадварот: трыці тур можа безэлементарна перакрэсліць усё зробленае раней. А хтосці, магчыма, усёго толькі сілы не разлічыў, не размеркаваў і па днях, калі на доўгі час халіпа. Журы, які і заўсёды, было вельмі прадэстнічным: Яўрыя Паплаўскага, Леанід Ільвіна, старшыня Беларускага саюза кампазітараў Алена Атрашчэвіч, дацэнты Бе-

спуінілася дзесяць. Але мы ўсё ж вырашылі яе паслухаць – і не памыліліся: яна пераўзыходзіла мільёны старэйшых канкурэнтаў сваёй узроставай катэгорыі і стала адной з пераможцаў. Уладальніцаў Гран-пры аказалася тры – па адным у трох асноўных конкурсных кірунках: эстрадыны вакал, інструментальна-ная музыка і фальк (намінацыя "Спадычкі"). Пераможцамі ў гэтых галінах сталі, у адпаведным парадку, Настася Жабко, Аляксей Гардаасоль і Улада Філюшкіна. Усёго ж намінацыі было ішчыць, бо ў кожным з гатых напрамкаў асобна разглядаліся салісты і ансамблі. Салісты, у сваю чаргу, падзяляліся на тры узроставыя катэгорыі: 10 – 12 гадоў, 13 – 16, 17 – 21. Што жа да эфектыўнасці такога пошуку сапраўдных айчынных талентаў, пад прыгляд гэтых радзёконкурсаў, да прыкладу, прайшоў у свой час сёлёны пераможца "Славянскага базару ў Вібецку" Раман Волаўнеў: востем гадоў таму ён быў уладальнікам Гран-пры "Малодыя таленты Беларусі".

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

"Рамантык і рэаліст": яго Апафеоз і Апакаліпсіс

(Роздум мастацтвазнаўцы Арлена Кашкурэвіча)

А.Малішэўскі. Портрэта А.М.Кашкурэвіча.

Шаццыр. Серыя "Гэта мілае гарадское жыццё".

Нехта скажаў, што "стыжкі любові ўкладаецца толькі ў рамкі пазалі". Даламо: ў рамкі вярнуленага мастацтва – таксама. Менавіта такога мастацтва, акому прывячаўу сваё іскрамётнае жыццё выдатны беларускі графік Арлен Кашкурэвіч, чья мемарыяльная выстаўка твораў прайма ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. Яна была арганізавана музеем разам з Беларускай дзяржаўнай архівам-музеем літаратуры і мастацтва, і прымеркавана да 90-годдзя з дня нараджэння выбітнага Майстра, хоць дату грамадства адзначала летася. Гэта архіў-музей прадставіў у экспазіцыі са сваіх фондаў некаторыя ўнікальныя дакументы, якія тычацца жыцця і творчасці выдатнага майстра. Глядач таксама знаёміцца з радкімі малюнкамі і жывапіснымі экзерсісамі Кашкурэвіча, што захоўваюцца ў сям'і мастака – у яго дзядзё-мастакоў Тодара і Ігара. Усёго ў рэтраэкспазіцыі прадставілена больш за 100 твораў, выкананых ў розных графічных тэхніках, малярскіх і жанрах: ад станковых гравюр да кніжных ілюстрацый, ад акварэлі да эскісыра, ад малюнка да жывапісу, ад тэмы пра жыццё любімага горада Мінска да глыбокага роздуму "пра час і пра сябе", пра сэнс чалавечага жыцця ў кантэксце сусветнай філасофіі.

Думаю, што кожны творца павінен несці сваю дазлежную прыроду ці Бога млісці і прывольна сумненні. Асабіста мне важна разабрацца ў самым сябе ў гэтым мігучым і няпростым свеце. Мне цікава, як стаў стан уласнай душы. Але часта так атрымаецца, што малюеш нешта вельмі асабістае, а за гэтым паўстаюць вечныя тэмы... Так, "вечныя тэмы" Кашкурэвіча – бадай, у кожнай серыі яго твораў, асабліва звязаных з вечнымі пошукамі ісціны, нават у тых аркушах, якія праз талентавіта схавааныя "таемныя" метафары расказваюць пра, давалася б, самую простую "рэчы": пра "мілае гарадское жыццё" (які дзіўны аркуш "Стары музыкант і яго сабака"), пра майстроў-шкловы-

зыходзілася і яго майстарыя, у якой ён зрабіў лепшыя свае творы. Арлен Кашкурэвіч для мяне да канца яго жыцця стаў прыкладам радкага ўнікальнага мастака і чалавека з чыстым сумленнем, які мог пра сябе сказаць так: "Творчасці для мяне – не сузіранне, а барацьба: праз пакуты – да раласці, як казаў Бетховен..." І далей: "...Шляхі развіцця мастацтва прадугадаць немагчыма – яно развіваецца само па сабе, па сваіх унутраных законах, незалежна ад нашых патрабаванняў і жаданняў. Думаю, што кожны творца павінен несці сваю дазлежную прыроду ці Бога млісці і прывольна сумненні. Асабіста мне важна разабрацца ў самым сябе ў гэтым мігучым і няпростым свеце. Мне цікава, як стаў стан уласнай душы. Але часта так атрымаецца, што малюеш нешта вельмі асабістае, а за гэтым паўстаюць вечныя тэмы... Так, "вечныя тэмы" Кашкурэвіча – бадай, у кожнай серыі яго твораў, асабліва звязаных з вечнымі пошукамі ісціны, нават у тых аркушах, якія праз талентавіта схавааныя "таемныя" метафары расказваюць пра, давалася б, самую простую "рэчы": пра "мілае гарадское жыццё" (які дзіўны аркуш "Стары музыкант і яго сабака"), пра майстроў-шкловы-

Без назвы. 2011.

творчасці мастака, тым болей, што мы велаі адзін другога з канца 1960-х, а ў апошнія, больш за тры дзесяцігоддзі былі суседзямі на адной лесвічнай плітоўцы на 5-м паверсе ў доме на вуліцы Сурганова, дзе на 9-м паверсе

дзімалышчыку ў музыкантаў "Concerto grosso", пра пачны Мінск ды дэжэвіны лістапалі і г.д. А сімвалічны афорты трыпціх "Вузлы" – хіба ён не пра нас?

Прагук – на стар. 14

Нядаўна спрачаўся са знаёмым, чым адрозніваюцца работнікі культуры ад дзеячаў мастацтваў. У гэтым жыцці, на жаль, вельмі шмат пустых дыскусій, у выніку якіх не ісціна нараджаецца, а з'яўляюцца гузакі. Дык вось, нічым работнікі культуры ад дзеячаў мастацтваў не адрозніваюцца. Прынамсі так павінна быць. Менавіта клубнікі, бібліятэкары, музейшчыкі і настаўнікі ДШМ выходваюць не толькі прафесійных гледачоў, слухачоў ды наведвальнікаў, але шмат робяць і для таго, каб не радзелі шэрагі артыстаў, мастакоў і спевакоў з прафесійнымі танцорамі... Проста першым вярта часцей нагадаць пра іх боскую прадвызначанасць, якая пакуль не мае пацвярджэння ў велічыні заробку. Вось я пры любой нагодзе і нагадаю.

Яўген ПАГІН

Калі ўжо на праблемы выходзіць, дык неабходна, як мне падаецца, каб другія не забываліся на тое, што збольшага ніва беларускага мастацтва ўрадліва каласіцца дзякуючы руплівасці аратых ды сейбітаў, што працуюць у клубах ды бібліятэках. А цяпер давайце адкажам самі сабе, наколькі шчыльна гэтага сувязь. Чаму апошнім часам у рэдакцыйнай пошце зніклі навіны пра дзейнасць сельскіх філарманічных пляцовак? Па якой прычыне ніхто не пахваліцца, што творы Шнітке і Алоўнікава былі выкананы прафесіяналамі на вясковай клубнай сцэне. Прычым, з аншлагам. А дзе лісты пра вясковыя гастролі абласных тэатраў? А дзе ўражанні нашых сельскіх чытачоў ад візіту сталічных літаратараў? Чаму пленэры знаных жывапісцаў для нашай слаўнай правінцыі — не навіна, а вось візіт опернага спевака з сольным канцэртам да вяскоўцаў-землякоў — справа адносна радкая? Нават у Год малой радзімы. Не першы раз адказваю на гэтыя пытанні і не скажу, што адказы з часам істотна мяняюцца. Асноўны іх змест такі: “Мы ўсе выйшлі з народа, але не ўсе ў яго вярнуліся”. У выніку вёска адмірае. Лічу, што ў пэўнай ступені працэсу супрацьстаяць аўтары допісаў у нашу рэдакцыю.

Пачнём з помніка Шарлю дэ Голю, які мусяць узнікнуць у Шчучыне. Інфармацыя, якая прайшла ў папулярным аглядзе нашай пошты, дапаўняе сёння на меснік старшын Шчучынскага райвыканкама Алена Пасюта. Яна сцвярджае, што доказы знаходжання капітана Шарля дэ Голя сярод палонных французскіх афіцэраў ў шчучынскім лагэры з ліпеня па кастрычнік 1916 года прадаставіў летась Надзвычайны і Паўнамоцны

Пасол Францыі ў Рэспубліцы Беларусь Дзідзье Канес. З адпаведнымі гістарычнымі дакументамі пазнаёміў французскі фонд дэ Голя. У ходзе абмеркавання, працягвае Алена Васільеўна, месца для помніка вызначана па вуліцы Савецкай ля цэха аўтатрактарных камплектаў, дзе падчас Першай сусветнай вайны і ўтрымліваліся французскія палонныя. Мяркуюцца, што кошт помніка склалася 50 тысяч беларускіх рублёў. Фінансаванне і выглядзе спонсарскай дапамогі бяра на сябе французскі бок. Дык мо і парываць пачынальнік “лёгкай” акадэмічнай музыкі Жак Аффенбах загучыць у Шчучыне?

Цалкам верагодна! Гучыцца ў Бабруйску лацінаамерыканскія рытмы. Пра гэта з вялікім замілаваннем піша металыст культурна-масавога сектара Гарадскога палаца мастацтваў Ірына Аўсянічэва: “Зуба-фітнес — цудоўны спосаб ад стрэсу. Ён дапамагае стаць пазітым і разнявольным. Гэта мяшчанка танцаў і фітнесу пад лаціна-

амерыканскую музыку. Наша ўстанова наладзіла ў Маладзёжным парку майстар-клас па праграме вывучэння зубмы. Рэй тут вяла інструктар-кіравнік адпаведнай студыі Настасся Яніліяна.”

Французскую тэму працягвае, натуральна, і Шчучынская раённая бібліятэка. Намеснік дырэктара ўстановы Юлія Міхайлава распавяла пра прэзентацыю кнігі французскага гісторыка Марыса Панцье “Трэці лагер генерала дэ Голя”. Выданне стала вынікам шматгадовага даследавання гісторыі лагера для ваеннапалонных французскіх афіцэраў у Шчучыне.

Вы ведаеце, як улагодзіць святых Кузьму і Дзям’яна? А вось у аграгарадку Зялёнка Полацкага раёна ведаюць да драбніц. Рэдактар Полацкага раённага цэнтру культуры Кацярына Паўловіч піша, што таму тут распачалося свята пачатку сенакоса “Кузьмінкі”. Другі год на народных гуляннях у Кузьмінках збіраюцца аматары мясцовых традыцый. Сёлета спаборнічалі ў іспытах 11 ка-

Сельскі сюжэт для сталічнай оперы

- На здымках:
- 1 Свае работы на “Славянскім базары...” прэзентавалі майстры з Магілёўшчыны.
 - 2 Так распачаўся сенакос у Кузьмінках.
 - 3 “Звініць каса — жыве вёска”. На Лідчыне.
 - 4 Турнір нацыянальных танцаў у Віцебску.

манд з навакольных вёсак. Першыняство падзялілі адрозныя каманды з Гаран і Булаўкі.

Працяг тэмы. На Лідчыне абралі лепшага касца. 17 ліпеня ў аграгарадку Гагчары адбылося свята ручнай касбы “Звініць каса — жыве вёска”. Хто ведае, справа гэта — не з лёгкіх. Таму варта падкрэсліць, што самаму сталаму касцу было 84 гады. А самаму маладому спольнілася 20. На сенажаць 22 работніка адпраўляліся з дапамогай сеназарніц. Так славяне называлі жанчын, якія адказвалі за зборы працаўнікоў. Але галоўнае ў тым, што адно з прызавых месцаў заняў 84-гадовы Іван Магусевіч. Звініць ягонага каса! Значыць і вёскам у раёне жыць.

Загадчык адзела бібліятэчнага маркетынгу Свіслацкай раённай бібліятэкі Ніна Калач піша пра краязнаўчы інтэрнэт-праект: “Бібліятэкі раёна падтрымалі ідэю абласнога віртуальнага праекта “А ці ведаеце вы, што...?” абласной навуковай бібліятэкі імя Яўхіма Карскага. Арганізавалі і размясцілі ў інтэрнэт-прасторы відэаролікі, якія знаёмяць з цікавымі фактамі і падзеямі, што адбыліся на Свіслацкім уз’ездзе гадзі, са знакімі-

мі людзьмі, любімымі мясцінамі. Гаворка вядзецца пра Свіслацкую гімназію, пра опернага спевака Забейду-Суміцкага, пра цэнтр ганчарства Поразава” і пра ўнікальнае балота Дзікае”.

Дарчы, у Поразаве гэтымі днямі правялі свята ровару.

Краязнаўства — тэма вечная. Працягвае яе Вольга Жыў — загадчык адзела бібліятэчнага маркетынгу Навагрудскай раённай бібліятэкі. Аўтар паведамляе: “Бібліятэкар Кашалёўскай сельскай бібліятэкі Алена Шынтар са сваімі юнымі чытачамі здзейсніла невялікі турыстычны праект “Кашалёўскімі сям’ямі”. Пабывалі на месцах мінулых баёў, ля помнікаў загінулым воінам Вялікай Айчыннай вайны, а таксама — ля кургана, насыпанага ў гонар удзельнікаў паўстання 1863 года.”

І зноў пра краязнаўства. Гэтым разам — у Карэлічах. Металыст мясцовай раённай бібліятэкі Наталія Казарэз распавяла пра круіз “Цудоўны наш край”. Супрацоўнікі аўтабібліятэкі адправіліся па маршруце Далматаўчына — Вышкава — Некрашэвічы. І чытачоў абслугоўвалі, і ладзілі кніжную выставу з абавязковым бібліяграфічным аглядам.

“Вясёлы вазок — чатыры колы”. Так называлася свята ў аграгарадку Курывавічы Мастоўскага раёна. Культургаганізатар мясцовай клубнай установы Ларыса Троян напісала пра кірмаш, дзе размясцілі свае гандлёвыя рады госці з Зэльвы, Гродна, Ліды і нават з Мінска. І спявалі тут, і гандлявалі, і падковы шчасця пад вазкамі шукалі. У гэтым і перавага вёскі, што на сталічных праспектах падковы, як ні старэйся, не знойдзеш.

Загадчык адзела маркетынгу Барысінскай цэнтральнай раённай бібліятэкі Тамара Круталевіч паведала пра

чытальныя дворы, што размясціліся ля раённага цэнтру рамёстваў, сярод драўляных скульптур.

Майстры Магілёўскай вобласці бралі самы актыўны ўдзел у мерапрыемствах Міжнароднага XXIX фестывалю мастацтваў “Славянскі базар у Віцебску”. Вядучы рэдактар Абласнога металычнага цэнтру Крысціна Башарымава распавяла, што 17 майстроў з Магілёва, Бабруйска, Вышава, Слаўгарадскага, Бабруйска, Кіраўскага і Крычаўскага раёнаў паказалі сваё высокапрафесійнае майстэрства.

У Віцебску ў сёмы раз прайшоў адкрыты турнір нацыянальных танцаў. Андрэй Струнчанка паведамляе, што мерапрыемства сабрала больш за 80 танцавальных пар з Віцебчыны, Гомельшчыны, Магілёўшчыны і Мінска. Гран-пры за выкананне побытавых танцаў атрымала пара ў складзе Міхаіла Малашонкі і Жаны Васенічавай з Расон.

Андрэй Струнчанка працягвае. У міжнародным конкурсе майстроў традыцыйнага і сучаснага мастацкага роспісу “Фарбы нябёсаў” бралі ўдзел 25 рамеснікаў з Віцебчыны, Гродзеншчыны і Магілёўшчыны. Лепшай прызнана Вольга Гукава з Пастаў.

Малабэраставіцкая інтэраваная сельская бібліятэка, што ў Бераствіцкай раёне, пастаралася зрабіць для маленкіх чытачоў цудоўную казку. Бібліятэкары ўзялі ўсіх ахвотных у казачную вандроўку па старонках дзіцячых кніг. Хто ведае, можа падчас гэтай вандроўкі хто-сьці з хлопчыкаў ці дзяўчат вырашыць стаць знакамітым літаратарам і паабяцаў сам сабе ўвекавечыць родны краі у сваіх творах? Хто ведае...

Пішыце пра цікавае! Сустрэнемся праз тыдзень.

Пра тое, што лепш убачыць

Мы склалі топ-5 цікавостак рэгіёна, якія вельмі арганічна ўключаюцца ў наступны маршрут: Аўгустоўскі канал — гарпасёлка Сапоцкін — Аграградкі Адэльск — Індур — вёска Зарачанка. Тут не толькі сканцэнтраваны гісторыка-краязнаўчыя, турыстычныя і культурныя перліны. Вакол гэтых аб'ектаў вядзецца доўгатэрміновая праектная дзейнасць нашых работнікаў культуры. І яшчэ вось якая заўвага: дадзеным пералікам не абмяжоўваецца спіс населеных пунктаў раёна, цікавых для турыстычных даследаванняў. Топ-10 і топ-20 чакаюць сваёга часу. Прынамсі, Гродзенскі раённы культурна-інфармацыйны цэнтр не толькі акумулюе і папулярызуе звесткі аб цікавых маршрутах, але і прагназуе сітуацыю на перспектыву. Так што карта аб'ектаў і спіс праектаў непазбежна ўдасканальваецца.

22 КІЛАМЕТРЫ ВОДНЫХ ПРЫГОД

Аўгустоўскі канал — рай для грабоду, яхтменаў і байдарачнікаў. Але канал — нешта большае. У 2015 годзе пры апытанні National Geographic Traveler аб'ект быў названы адным з сямі новых цудаў Польшчы. А ў Беларусі ён унесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў. І няма тут нічога дзіўнага. Канал — выключнае воднае збудаванне, унікальны помнік інжынеру. Таямнічыя шлюзы, нетаропкія хвалі, рамантычныя вандроўкі на катары ў спалучэнні з маляўнічасцю берагоў застаюцца ў памяці надоўга і цягнуць вярнуцца ў гэтыя месцы.

Расцэнне ад аднаўленні беларускай часткі Аўгустоўскага канала прынялі ў 2004 годзе. Рэканструкцыя была выканана на падставе малюнкаў і чарцяжоў пазамінула стагоддзя. Фрагменты шлюзаў (два з 18 знаходзяцца на нашым баку) — аўтэнтчныя. Выкарыстоўваліся металы ўмашавання рэчыва, распрацаваныя яшчэ ў часны польскага фартыфікатара Ігнацыя Прандзінскага.

Даўжыня канала - 103, 4 кіламетра, з іх 22 кіламетра знаходзяцца на беларускім баку, у Гродзенскім раёне. Натуральна, такі ўнікальны антураж, што пастаянна вабіць турыстаў, максімальна выкарыстоўваецца работнікамі культуры. Асабліва ўлетку. Музейшчыкі і біблі-

Топ-5 перлін Гродзенскага раёна

На здымках:
1 Шлюз Нямова на Аўгустоўскім канале.
2 Брэндавае мерапрыемства.
3 Майстар па вырабу лялек Ірына Рынкевіч падчас экскурсіі ў музеі Лялька ў карагодзе жыцця ў аг. Індур.
4 Рэканструкцыя на лініі Молатава.
5 Мар'ян Скрамблевіч — майстар па вырабе драўляных музычных інструментаў з аг. Адэльск.

ДАРОГА ПАМЯЦІ

Фарты Гродзенскай крэпасці ўражваюць. Ёсць у іх нешта непарушнае, непераможнае. Увогуле ў наваколлі Аўгустоўскага канала — каля 80 абарончых аб'ектаў — свецкай Першай і Другой сусветных войнаў. І сярод іх — фартыфікацыйныя збудаванні 68-га ўмашаванага раёна 1940 — 1941 гадоў, а таксама Гродзенскай крэпасці 1887—1915 гадоў.

Упершыню пытанне пра будаўніцтва гэтых аб'ектаў вакол Гродна ўзнікла ў 1775

годзе. Але да з'яўлення першага ўмашавання з сямі фартоў прайшло сто гадоў. Большасць фартоў падарвалі падчас адступлення расійскіх войскаў у 1915 годзе. Ля вёскі Загараны знаходзіцца паўразбураны першы форт Гродзенскай крэпасці. Да слова, яна праслужыла адзін дзень — 1 верасня 1915 года. Падчас нямецкай атакі, якую неамячма было стрываць, крэпасць падарвалі. Але першы форт змагаўся нават у 1944-ым.

Падчас двух войнаў выкарыстоўваўся і другі форт ля вёскі Навумовічы. У дні ліхалецця Вялікай Айчыннай вайны фашысты нішчылі тут мірнае насельніцтва, у тым ліку юўрэў, палякаў. У гонар забітых узведзены два

помнікі. Удзельнікі калектываў аматарскай творчасці Рацішкага цэнтры культуры распрацавалі рэканструкцыю тых трагічных падзей “Дарога памяці”.

НА СТЫКУ ТРОХ ДЗЯРЖАЎ

Гаворка пра фартыфікацыі яшчэ не завершана. Знаўцаў ваеннай гісторыі незменна прываблівае абарончая лінія Молатава з дотамі, зробленымі са сталі і бетону. Знаходзяцца аб'екты ля шлюза Дамброўка, ля Сапоцкіна, непалалёк ад вёска Сончына, Пясчаны, Новікі і Радзівілі, дзе можна наведаць сядзібу Гурскіх — колішніх бязнесоўцаў і ўладальнікаў Свяцка.

Пра Радзівілі варта распавесці больш падрабязна. Гурскія аказаліся цудоўнымі гаспадарамі: у пазамінулым стагоддзі ўзялі крухмальную фабрыку, пабудавалі касцёл, пасадзілі ўнікальны парк. Не дзіва, што паслядоўнікі Гурскіх стварылі тут аграрыяліз. Прастора для супрацоўніцтва з мясцовымі работнікамі культуры — самая шырокая. Без гэтых стасункаў пра развіццё турызму казаць цяжка.

А непалалёк — Сапоцкін, вядомы аж з XVI стагоддзя. У свой час паселішча мела ўласны герб. Жыхары размаўляюць на беларускай, польскай і літоўскай мовах, бо Сапоцкін знаходзіцца на стыку прох дзяржаў. Касцёл Успенія Прасвятлой Дзевы Марыі, узведзены ў 1789 го-

дзе, таксама ўзноўлены. А яўрэйскія могілкі — адно са старажытнейшых пахаванняў на Беларусі.

У мясцовым культурна-турыстычным цэнтры ёсць Музей пісакі. Больш за тысячу экспанатаў дэманструюць самыя розныя тэхнікі роспісу велікодных яек.

У ЛЯЛКІ ПАГУЛЯЕМ?

Палашава-паркавы комплекс магната Валовіча ў Свяцку не абмінуць. Падобны замак ёсць у Версале. Наш будаваў італьянскі архітэктар Джузэпе Сако. Па дарозе ў Гродна — вёска Зарачанка. Тут ёсць Музей ручніка. Новая экспазіцыя “Нараджэнне хлеба” абяцае стаць складнікам чарговага турыстычнага маршруту, што злучыць Адэльск з Зарачанкай.

Індур — яўрэйскае мястэчка. Будынак синагогі ўзведзены ў 1885 годзе. У мясцовым касцёле кожную гадзіну іграе труба. Вось вам і вёска. Еўропа! Ёсць тут гарадзішча, дзе калісьці месціўся феадальны замак. Славу набыла і музейная экспазіцыя ў цэнтры культуры “Лялька ў карагодзе жыцця”. Тут “жывуць” каля 200 аўтарскіх, абрадавых, сучасных лялек і казачных персанажаў. Для ахвотных дзейнічаюць майстар-класы.

САМЫ МАЛЕНЬКІ ГАРАДОК

Гэта Адэльск. Яму — 530 гадоў. Славіўся цагельні і кірмашамі. Мясцовы касцёл — помнік драўлянага дойлідства XVIII стагоддзя. Тут ёсць артан і ікона Святога Антонія — заступніка Адэльска. На рынкавай плошчы таксама знаходзіцца знак Святому Антонію. Святому прысвечаны і адметны фэст. Другое брэндавае мерапрыемства — свята мльнарства. Мясцовым работнікам культуры ёсць дзе выпрабавваць і адпываць свае таленты і фантазіі.

Проста неабходна наведаць і два музейныя пакоі: драўляных музычных інструментаў народнага майстра Беларуса Мар'яна Скрамблевіча (ягона творчасць унесена ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Беларусі) і майстрых па вышываўцы і ткацтву Наталлі Канавалавай. Вам прапануем паказаваць мясцовыя кулінарныя стравы, дапамогуць станцаваць па-туэішаму. Не адмаўляйцеся!

Словам, прыежджайце да нас, не пашкадуеце.

НАТАЛЛЯ РАМАНОВІЧ, вядучы метадыст па рэалізацыі культурна-дзелавых праектаў і развіццю турызму Гродзенскага раённага культурна-інфармацыйнага цэнтры Фота аўтара

Сістэма ўстаноў культуры клубнага тыпу таго ці іншага раёна не можа існаваць без наладжанай метадычнай падтрымкі. Распрацоўка сцэнарыяў, дапамога ў правядзенні святаў вёсак і паселішчаў, навучальныя і азнамленчыя праграмы і семінары — усё гэта ды многае іншае бралі і бяруць на сябе раённыя арганізацыйна-метадычныя цэнтры, створаныя пры аддзелах культуры. Праўда, цяпер былія РАМЦ амаль усюды называюцца іначай — звычайна, гэта раённыя цэнтры народнай творчасці са статусам юрыдычнай асобы, — але ж свае асноўныя функцыі яны захавалі і нават прымножылі. Як гэтым важным складнікам сістэмы культуры працуецца сёння, даведлася “К”.

Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

**МЯСЦОВАЕ
У ПАШАНЕ**

“Вечнае” першае пытанне сённяшняга дня — як працавала культурнікам у часы пандэміі — раённым метадыстам можна было не задаваць: метадычная і практычная падтрымка раёнаў адбывалася ў звычайным ключы, так, як гэта было і год, і дзесяць таму.

— Праблемы з каранавірусам нас, фактычна, ніяк не закранулі, — адзначыў мне дырэктар Смалявіцкага раённага арганізацыйна-метадычнага цэнтру Уладзімір Гаўрыка. — Бо, натуральна, штодзённыя пытанні і праблемы клубных устаноў раёна нікды не зніклі і мы працавалі над вырашэннем усіх тых задач, якія перад намі ўзніклі ўвесь гэты час, як і заўсёды. Напрыклад, у раёне ладзіліся і арганізаваліся ўсе дзяржаўныя свята, свята народнага календара і г.д.

Да слова, Смалявішкі РАМЦ — бадай, адзіная арганізацыя на ўвесь Мінскі рэгіён, якая захавала сваю назву яшчэ з тых, ранейшых часоў. Па словах Уладзіміра Гаўрыка, усе іншыя раённыя метадычныя структуры вобласці цяпер называюцца іначай, так што Смалявішкі раён у гэтым плане досыць унікальны.

Па словах суразмоўцы, немалая роля ў развіцці сферы культуры Смалявіцкага раёна належыць майстрам дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, якіх аб’ядноўвае народны клуб самадзейных майстроў “Землякі”, створаны пры мясцовым раённым Цэнтры рамёстваў. Штогод смалявіцкія майстры ўдзельнічаюць у дзясятках выставаў і конкурсаў, сярод якіх Рэспубліканскі фестываль-кірмаш рамёстваў “Вясновы букет”, абласное свята саломкаплетання “Саламяныя дзівосы” ды многія іншыя.

“У кожнай хаце па лапаце”

Пра метадычную дапамогу і не толькі

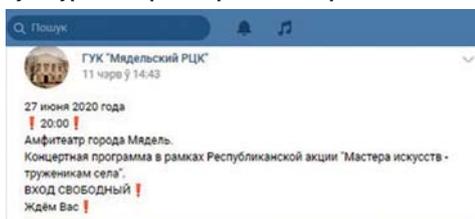
Клуб самадзейных майстроў Землякі Смалявіцкага РЦР.

Дворец культуры г. Барань Оршанскага раёна 6 ліпні ў 21:25
Участніцы студыі сольнага пенія под руководством Виталия Ильющенко: Елена Левшицкая, Татьяна Долгина, Ирина Шин, Яна Марченко вместе с ведущей Людмилой Соснищак после онлайн-концерта “Купальскіх подаркаў”!

Старонка ў сацыяльнай сетцы Палаца культуры г. Барань Аршанскага раёна.

Старонка Мядзельскага РЦК у адной з сацыяльных сетак.

— На базе народнага клуба самадзейных майстроў “Землякі” пастаянна ладзіцца вучоба кіраўнікоў гурткоў, работнікаў культуры па дэкаратыўна-прыкладным мастацтве па розных кірунках дзейнасці: саломкаплетанні, лозаплетанні, бісераплетанні, вышыўцы, — кажа Уладзімір Гаўрыка. — Акрамя гэтага, тут таксама праводзяцца семінары-практыкумы.

Што да сцэнарнага матэрыялу, на нястачу якога мне, звычайна, заўсёды жаліліся метадысты ў розных раёнах Беларусі (а я, у сваю чаргу, у адказ згадваў “Куфар-рацун” — метадычны дадатак да “К”), у якіх я бываў падчас камандзіровачых выездаў, дык з гэтым, па словах дырэктара

РАМЦ, сёння праблем няма. — Сцэнарыяў нам хапае, бо маею і шмат сваіх распрацовак, і шмат што можна сёння знайсці ў інтэрнэце, — значыць Уладзімір Гаўрыка. — Разам з тым, мы кіруемся ў працы менавіта мясцовым матэрыялам, мясцовымі асаблівасцямі таго ці іншага паселішча, калі ладзім у ім, да прыкладу, свята вёскі. Бо, як вы ведаеце, у кожнай хаце — па сваёй лапаце, таму наш, мясцовы матэрыял, заўсёды спрыяе нам пры правядзенні запланаваных мерапрыемстваў у сельскай мясцовасці.

З размовы, да слова, высветлілася, што асаблівых праблем няма і з тэхнічным забеспячэннем метадычных супрацоўнікаў. Раней, калі я прыязджаў з камандзіроўкамі

Супрацоўнікі Смалявіцкага раённага цэнтру рамёстваў.

ў раёны, мне казалі, што хацелі б займець якасную апаратуру для аўдыязапісаў, а таксама, каб рабіць добрыя фотаздымкі ці запісваць відэа.

— Мяркую, усе гэтыя праблемы засталіся ў мінулым часе, — кажа дырэктар Смалявіцкага РАМЦ. — Цяпер у кожнага ёсць свой мабільны тэлефон, дзе ў даволі добрай якасці можна і аўдыё запісаць, і сфатаграфаваль, і нават зрабіць невялікае відэа. Так што ў гэтым плане цяпер не так шмат пытанняў.

Балючае пытанне, па словах Уладзіміра Міхайлавіча — адно, але вельмі важнае і праблемнае.

— З найбольш складаных праблем адзначу кадравую, — значыць візаві. — Моладзь у раёне, на жаль, не затрымаваецца, бо мы знаходзімся вельмі блізка ад Мінска, — 15 хвілін язды на маршрутку, — і малалды людзі, апрацаваўшы гэты час у раёне, сыходзяць ад нас, каб знайсці працу ў сталіцы. Натуральна, мы робім ухіл на свае, мясцовыя кадры, рыхтуем запатрабаваных спецыялістаў для сельскіх устаноў падчас перападрыхтоўкі ці правядзення курсаў павышэння кваліфікацыі, але кадравую праблему гэта, на жаль, пакуль што не вырашае.

**КОШТ ДОБРАЙ
СПРАВЫ**

Дарчы, менавіта пра кадравую праблему згадала ў размове са мной і дырэктар Мядзельскага раённага цэнтру культуры — які раней таксама называўся раённым арганізацыйна-метадычным цэнтрам — Наталія Іванова. І гэта зразумела: ад Мядзелі да Мінска таксама не так шмат кіламетраў, а моладзь тут, як і ў Смалявічах, зашкапае ў тым, каб адшукаць сабе працу з годным заробкам, які, зразумела, не заўсёды можна атрымаць, “шчыруючы” на ніве мясцовай сферы культуры.

— Што да нашай традыцыйнай работы, дык яна шла сваёй халод, без асаблівых зменаў: мы дапамагалі ў арганізацыі вясак, распрацоўвалі сцэнарыі, — кажа Наталія Іванова. — З найбольш ціка-

вых апошніх мерапрыемстваў адзначу, што ў амфітэатры ў Мядзеле ўвечары 25 ліпеня выступіў Беларуска-дзяржаўны ансамбль “Песняры”. Канцэртная праграма прайшла ў рамках Рэспубліканскай акцыі “Майстры мастацтваў — працаўнікам вёскі”.

Дарчы, гэта не першае выступленне знакавых калектываў Беларусі ў Мядзелі. Так, на старонцы Мядзельскага РЦК, размешчанай ў адной з сацыяльных сетак, можна пабачыць рэкламу выступу Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра Беларусі пад кіраўніцтвам народнага артыста краіны, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь, прафесара Міхаіла Фінберга. Дзея, што адбылася ў тым жа мясцовым амфітэатры 27 чэрвеня, прайшла ў рамках ужо згаданай Рэспубліканскай акцыі.

Традыцыйнай працай поўніліся апошнія дні і месяцы і ў яшчэ адной метадычнай установе Беларусі — Аршанскім раённым метадычным цэнтры народнай творчасці і культурна-асветніцкай працы. Па словах метадыста Алены Бачарэнкі, якая ў час майго званка часова палмяняла кіраўніца ўстановы культуры, работа метадыстаў ішла ў звычайным фармаце, некаторыя акцыі і мерапрыемствы, што адбыліся апошнім часам, удалося прэ-эманстраваць у інтэрнэце і ў сацыяльных сетках. Таксама, натуральна, аказалася прафесійна метадычнай і практычна падтрымка і дапамога ўстановам культуры на сале, вырашаліся шматлікія бягучыя пытанні, у тым ліку — па справядліва, якія дасягоўца кіраўнікамі СДК ў Аршанскі раённы метадычны цэнтр.

Адзначу, што на сайце мясцовага райвыканкама размешчана інфармацыя, што супрацоўнікі цэнтру распрацавалі заўвагу на правядзенне фестывалю “Фабрыка добрых спраў”, згодна з якой на рэалізацыю праекта патрабуецца 5 тысяч долараў. Мяркуюцца, што фестываль будзе ладзіцца два дні, у яго рамках будуць арганізаваны тэматычныя зоны для дзяцей — лекцыі з

урачамі, спартыўныя пляцоўкі, майстар-класы па розных відах мастацтваў, кінасеансы, танцавальныя батлы і многае іншае. Ші адпукнешца на падобную прапанову патэнцыйны спонсар, які захоча ўкласці сродкі ў мясцовую культурную сферу — пакажа, натуральна, час. Кошт агучнай добрай справы, што ні кажу, даволі значны, асабліва ў раённым маштабе.

**У ЯКАСЦІ
ЗАКЛЮЧЭННЯ**

Пасля тэлефанаванняў у метадычныя ўстановы сферы культуры розных раёнаў Беларусі ў мяне засталіся дваствы ўражанні. Так, з аднаго боку, метадычная праца і метадычная падтрымка адпаведных устаноў культуры на сале ідзе згодна з графікам, па планах, а ўсе пытанні аператыўна і неадкладна вырашаюцца. З другога боку, на жаль, многія мае суразмоўцы не надта гаралі жаданнем расказаць пра праблемы сваіх устаноў.

Напрыклад, акрамя кадравай праблемы, праблем з нястачай тэхнічных сродкаў, сёння метадычным цэнтрам ці тым арганізацыям, якія ўсталі на іх месцы, магчыма, патрэбна вырашыць пытанні недастатковай распрацаванасці навінай нарматыўнай базы. Напрыклад, як адзначыў мне дырэктар Смалявіцкага РАМЦ Уладзімір Гаўрыка, яны сёння вымушаны браць дзі-дзёў ў сельскі клуб толькі на 0,25 стаўкі. А ўсё таму, што палобныя пасалы найўным штатным раскладам не прадугледжаныя і, адпаведна, гэтую пасалу дзі-дзёў можна ўвесці толькі за кошт пазабюджэтных сродкаў, якія, натуральна, не вельмі вялікія ў любым раёне краіны. Вос і атрымаецца, што неабходны спецыяліст павінен сёння працаваць за мі-зэрную прошы, а не на поўную стаўку. Пра неабходнасць змянення тыпавых штатаў для клубных устаноў Беларусі “К” пісала ўжо неаднойчы, але, як кажуць, воз і цяпер там.

Акрамя таго, на маю думку, метадычным установам сёння не хапае і спецыялізаванага перыядычнага выдання па праблемах культурна-метадычнай дзейнасці і народнай творчасці. Да таго ж, у мясцовых метадыстаў амаль няма цяпер і сувязі з калегамі з іншых рэгіёнаў, хоць, у гэтай ступені, гэтую праблему спрабуе вырашаць Рэспубліканскі савет дырэктараў абласных метадычных цэнтраў. Пра культурныя сувязі з замежнымі калегамі, сумесныя праекты, зладжаныя ў двухбаковым фармаце даўно нічога не чулі. Балюча, міжнародныя кантакты сёння можна з лёгкасцю падтрымліваць праз інтэрнэт і тым жа сацыяльным сеткі. Але з гэтым у раёнах, на жаль, не ўсе так добра, як хацелася б.

Усе пералічаныя і многія іншыя пытанні патрабуюць асобнага разгляду, і “К” абавязкова да іх звернецца ў сваіх наступных матэрыялах.

Фартух і кашуля з “вачыма”, какошнік з пер’ем — сваццо з вёсак Лелікава і Павіцце Кобрынскага раёна не збытаеш ні з кім. Такі яркі ўбор з’яўляецца вялікай этнаграфічнай каштоўнасцю, паколькі ў 2018 годзе элемент нематэрыяльнай культурнай спадчыны «Традыцыі вырабу і выкарыстання ўбора лелікаўскай свацці» быў унесены ў Дзяржаўны спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь.

ДЛЯ НАС АДКРЫЛІ КУФАР

Па словах Дэймса Кліфарда, аднаго з вядомых антрапалагаў, “этнаграфія дазваляе вывучыць свет ва ўсіх яго дэталях, дазваляе стаць куратарамі штодзённасці, гісторыкамі нязначных падзей, немагчымымі рэалістамі”, а таму, нягледзячы на ваенна-гістарычны профіль, супрацоўнікі Кобрынскага музея імя Аляксандра Суворова ў сваёй рабоце імкнучыся выкарыстоўваць этнаграфічны кампанент і прыцягнуць увагу да нематэрыяльнай гісторыка-культурнай спадчыны, займаюцца збораннем экспанатаў па гэтай тэме.

Паколькі ў галіне народнага адзення і тэкстылю на з’яўляецца пэўна разбуральны працэс у сувязі з адходам з жыцця старэйшага пакалення - носбітаў традыцый, было вырашана, пакуль не позна, сабраць поўны камплект строя свахі. Аказалася, што здабыць касцюм вельмі няпроста. Мясцовыя жыхары, якія захоўваюць у куфрах асобныя часткі касцюма, не спяшаюцца з імі расставіцца, нават на час.

У творчага калектыву Кобрынскага музея выспе-ла рашэнне вярнуць касцюм свахі ў сучаснае жыццё, даць яму “другое дыханне” — пашыць рэпліку адзення. Такі варыянт «адрэдажэння» магчымы, таму што традыцыйны вырабу касцюма былі аднесены да гісторыка-культурных каштоўнасцей катэгорыі «Б». Такія каштоўнасці могуць быць адноўлены на другасным матэрыяле і існаваць у сучаснай форме.

У любой гісторыі знаходзяцца неаб’якчывыя людзі. У нашым выпадку такім чалавекам стала Анастасія Шапяшок, жыхарка вёскі Лелікава, якая пазычыла свой асабісты касцюм для вывучэння.

Супрацоўнікі музея заняліся даследаваннем асаблівасцяў касцюма сваці, працавалі з літаратурай, замалёўкамі даследчыкаў этнографу, старымі фотаздымкамі, музейнымі калекцыямі, распыталі людзей пажылага ўзросту, знаёмліся з вопытам старэйшых майстрых.

Вельмі дапамаглі ў рабоце матэрыялы, якія сабралі за-

На музейна-педагагічным занятку “Знаёмцеся -- сваха!”

Без яе якое вяселле?

*Як у Кобрынскім
музеі шылі
касцюм сваці*

галчык аўтаклубам Кобрынскай раённай клубнай сістэмы Вольга П’яшчава і іншыя работнікі культуры Кобрынскага райвыканкама.

СТУЖКІ, “ВОЧЫ”, ПЕР’Е

Касцюм сваці — гэта своеасаблівыя візитука ўсяго Кобрынскага раёна.

З аднаго боку, гэта тыповы народны строй, які складаецца з кашулі, спадніцы, фартуха. З другога — касцюм адрозніваецца павышанай дэкаратыўнасцю, алмысловым галаўным уборам - маркерам гэтага адзення.

Усе часткі касцюма пашыты з баваўняных тканін і багата аздаблены аплікацыяй з рознакаляровых стужак і тканін. На палічках, рукавах, манішы кашулі, на фартуху нашыты “вачы” — ланцужкі з закружленых ромбаў, у сярэдзіне якіх вышыты васьмікутныя зоркі. Касцюм сваці шылі «з вачыма», таму што яна кіравала вяселлем, і ўсё павінна бачыць. Свацця абавязкова падперазалася калярковым поясам - «крайкай», а на нагах у яе былі чаравікі з падкоўкамі, каб гучна прытопваць падчас танцаў.

Адметнай асаблівасцю строя з’яўляецца незвычайны галаўны ўбор у выглядзе какошніка, упрыгожанага рознакаляровымі пучкамі пёўневых пёрваў, што падкрэслівае баявы дух сваці, сваячкі жаніха-пёўна.

У пачатку ХХ стагоддзя ў такім адзенні на вяселлі была старэйшая свацця і свахі - маладыя жанчыны і нават

дзяўчынкі-падлеткі з роду жаніха. Старэйшая сачыла за паслядоўнасцю вясельных абрадаў, удзельнічала ў галоўных момантах урачыстасці.

ПА “СЛЯДАХ”

У працэсе вывучэння аўтэнтычнага ўбора, шматлікіх здымкаў з выявай свахі розных гадоў з’явіліся пытанні, адказы на якія ведала галоўная захавальніца старажытнай традыцыі, жыхарка вёскі Лелікава - Анастасія Шапяшок. Да яе і адрэдажыліся супрацоўнікі музея. Першае, што звярнула на сябе ўвагу ў цёплым доме сям’і Шапяшок, была фатаграфія на сцяне, дзе муж і жонка з вялікай пяшчотай глядзяць адзін на аднаго. Аказалася, што фотаздымак зроблены фотакарэспандэнтам газеты “Кобрынскі вяснік” Анатолем Шугаём, які не проста злавіў удалы кадр, а сфатаграфавану цёплую сямейную атмасферу, якая пануе ў гэтым доме.

Анастасія Ігнасьеўна, якая ў свой час пашыла касцюмы для сваіх унучак Дашы і Каці, падзялілася сакрэтамі вырабу ўбора сваці. Яна патлумачыла, што спадніца магла быць любога колеру, але досыць часта шылі яе з чырвонай тканіны. Свацця насліла толькі адну «затулку» (фартух). Такое пытанне паўстала таму, бо на Кобрыншчыне жанчыны часта наслілі па два фартуха адразу, пры гэтым падол верхняга падтыкаўся так, каб быў бачны ўзор на ніжнім.

Студэнтка БДУ Ірына Фрыдлендэр ў рэпліцы касцюма свахі.

Не існуе каларовай заканамернасці пры размяшчэнні стужак на спадніцы, кожная сваячка вырабляе тое па сваім гусце. Фрагменты аплікацыі ў выглядзе “вачэй-ланцужкоў” спачатку «нажыўляюцца» ўручную, а потым усё адзенне шыецца на машыны.

Ёсць свае сакрэты і ў захоўванні касцюма: спадніца і фартух складваюцца па шырокіх падоўжных складках, апрацоўваюцца прасам, а потым звязваюцца ў некалькіх месцах.

Гаспадар дома Пётр Сцяпанавіч прымаў актыўны ўдзел у гутарцы, працягтаў жартоўныя вершы ўласнага сачынення. Завяршылася экспедыцыя вельмі смачным абедам, але стала зразумела, што наперадзе нас чакае доўгая карпатлівая работа.

АДЖЫЛЕННЕ МАЛЮНКА

Трэба было знайсці майстра, якога называюць універсальным, і таленавітую швачку, выдатную закройшчыцу. Акуратная, працавітая - гэта тыя якасці, што адпавядаюць Іну Корсак, якая пагадзілася ўзяцца за адказную справу. Калі былі гатовы

асобныя фрагменты касцюма, трэба было завяршыць «вачы» — вышыць зоркі. Гэта работа была выканана вопытнай вышывальшчыцай Галінай Аўдзеевай.

Самай цяжкай задачай стаў выраб галаўнога ўбора, які вылучаў сваццю сярод іншых гасцей на вяселлі. Гэта пры тым, што любяны каркас і “брэжэ” (карона з рознакаляровых стужак, упрыгожана пацёркамі) падарвала супрацоўнікам Анастасію Шапяшок.

Амаль дэтэктывная гісторыя адбывалася, калі пачаўся пошук пёўневага пер’я для галаўнога ўбора. Нарэшце хтосьці з супрацоўнікаў знайшоў гаспадынь, якія пагадзіліся на карысць справы заняцца зборам пер’я, і не абыйма, а мяжыка і далікатнага. Магчыма, у некаторых пёўняў хвасты сталі рудзейшыя, зато ў “кароне” з’явіліся сімпатычныя калярковыя “рожкі”, без якіх немагчыма ўявіць какошнік сваці.

НА СВАІМ МЕСЦЫ...

У циперашні час убранне сваці ўпрыгожана

выставу “Народны касцюм - жывая традыцыя”. Сувенірыя лялькі, карціны, фотаздымкі — усе прадстаўленыя прадметы, так ці інакш, характарызуюць народнае адзенне. Дэманструюцца прадметы жаночага касцюма паўднёва-усходняга рэгіёна Кобрыншчыны, да якога адносіцца і ўбор сваці. Тканяныя паясы, ручнікі на вясельную тэматыку, абруссы, дываны сведчаць аб багаці фантазіі нашых продкаў. Сфармаваны асобны куток інтэр’ернага паказу «У пакоі ў сваці».

На базе новай выставы падрыхтаваны музейна-педагагічны занятак «Знаёмцеся - свацця!», дзе школьнікі з вялікім задавальненнем гуляюць у народныя гульні, удзельнічаюць у абразе «Пасільчычна». У паўсядзённым жыцці і ў асродкі музеяў пануюць новыя тэхналогіі, чым нельга не карыстацца. Характар у сваці з Лелікава баявы, а таму без цяжкасцей яна засвоіла інтэрнэт-прасторы. Сваху з Лелікава можна ўбачыць на панарамным фота выставы на сайце “Пазнай Кобрын”, у акаунце музея ў «Instagram»; яна прымала ўдзел у акцыі #скачваюцыйфлешмоб і ў фотаконкурсе «Сэлфі & фота з вышыванкай». Не абышлося без сваці і падчас стрым-экспедыцыі.

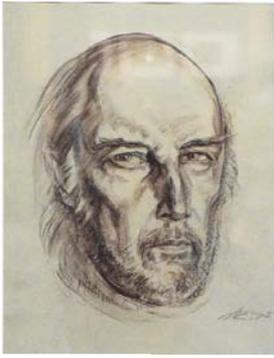
ТОЛЬКІ ПАЧАТАК

Многімі даследчыкамі адзначаецца відавочнасць таго факту, што музеі могуць і павінны ўдзельнічаць у захаванні і перадачы нематэрыяльнай спадчыны, паколькі такім чынам яны забяспечваюць «выжыванне» этнічнай культуры. Што датычыцца Кобрынскага музея, то зварот да нематэрыяльнага і ўключэнне яго ў музейную справу робіць усёму “жывой”, напаўняе дзейнасць новым зместам. Адна з задач музея, вядома ж, у супрацоўніцтве з іншымі ўстановамі культуры і адукацыі — пастарацца выратаваць усё, што можна выратаваць, адкрыць, вывучыць, захавань і перадаць новаму пакаленню, бо народны касцюм, гэта частка нашай культуры, частка нашай душы.

І гэта толькі пачатак вялікай работы. Супрацоўнікі Кобрынскага ваенна-гістарычнага музея выкаваюць падзяку за дапамогу ў зборы матэрыялаў і афармленні выставы Анастасіі Шапяшок, Пятру Шапяшоку, Надзеі Жук, Волзе П’яшчавай, Іне Корсак, Галіне Аўдзеевай, Таццяне Біч, Людміле Букач, Ніне Барэснейвай, Валентыне Гапановіч, Ларысе Дарашук, Наталлі Клімук, Марыі Амелянчук, Людміле Чырун, Наталлі Міхнюк, Віктару Лагвінічу.

**Лілія КІРЫЛЮК,
старшы навуковы
супрацоўнік
Кобрынскага
ваенна-гістарычнага
музея імя Аляксандра
Суворова**

Фота з архіва музея.

Аўтапартрэт.

Скарына ў Полацку
серыя "Шэсьць старонак жыцця Скарыны".

Пацалунак Іуды.

“Рамантык і рэаліст”: яго Апафеоз і Апакаліпсіс

(Роздум мастацтвазнаўцы пасля агляду выставы Арлена Кашкурэвіча)

(Працяг. Пачатак на стар. 9)

Са дня яго смерці прайшло сем гадоў (26 жніўня 2013 года) і, на жаль, за гэты час штосьці важнае адыходзіць з жывой памяці яго былых гледачоў, а цяперашняя крутая творчая моладзь ужо ўсё менш і менш цікавіцца спадчынай тых творцаў, якія закладвалі магутны фундамент сучаснага выяўленчага мастацтва краіны. Між тым, ва ўмовах сусветнай нестабільнасці, маральнага крызісу і сацыяльных катаклізмаў Кашкурэвіч з усёй вастрынёй ставіў перад людзьмі пытанні добра і зла, любові і нянавісці, святла і цемры, вайны і міру. І ў гэтым плане ён займае асабліва месца не толькі ў беларускай культуры.

У свой час, яшчэ на пачатку 1970-х, яго вострадраматычная сюіта афортаў “Партызаны” выклікала сапраўдны фурор не толькі ў нас, беларусаў, але і ў тых замежных краінах, дзе была паказана. Прайшоў час, але гэтая серыя і зараз выклікае вялікае дзіўненне хваляванне. “Партызаны” Кашкурэвіча — разам з тым сімвалічным сігналам таму самому малодму пакаленню, якому, на жаль, уласціва забываць сваю гісторыю. І таму да партызан нельга ставіцца як проста да сюжэтнай ілюстрацыі поўнага канкрэтнага эпизода ваеннага жыцця. Пра музыку, бывае, кажучы: філасофскія роздумы. Вось і тут: філасофскія роздумы — то гнёўныя, то элегічныя, то паэтычныя, то нават лірычнага складу. Яны абуджаюцца дачынен-

Князь Полацкі
Брачыслаў Ізяславіч.

Паляванне ў ВКЛ.

нем да сённяшняга свету. Яны — як боль, які ўбачаны за даўнашню гадоў, горкі ды высокі боль, і памяць пра тое, што перажыў наш народ...

... Праз творчасць мастак змог унесці высокую маральную плату свайго таленту ў скрыжалі беларускага мастацтва і, вобразна кажучы, прапіць не адну слязу па Радзіме — нашай Беларусі, якая за многія стагоддзі зведала столькі ўсялякіх пакут. Ці не пра тое сведчаць і іншыя аркушы мастака: “Генашыл”, “Напалм”, творы з серыі “Блакада”? А колькі яшчэ работ майстра прымушаюць думаць пра справяднае, пра тое, што носім заўсёды ў душы: цыклі “Прывячэнне Васілю Быкаву”, дзівоснае афармленне ўнікаль-

най кнігі ХХ стагоддзя “Я з вогненнай вёскі...” А.Аламовіча, Я.Брыля і У.Калесніка, ілюстрацыі да кніг беларускіх пісьменнікаў-франтавікоў, ілюстрацыі да “Тутэйшых” Янкі Купалы, да “Ладзі Роспачы” У.Караткевіча і да “Песні пра зубра” М.Гусоўскага...

А пра ілюстрацыі да гэтэўскага “Фаўста” я і не кажу. Хаця якія ж гэта ілюстрацыі? Гэта штосьці большае! Аўра гэтых аркушаў, асабліваці пластычнай структуры, трансфармацыя іх успрыняцця ў гістарычным часе — усё гэтыя моманты не толькі па-новаму выяўляюць знаёмы літаратурны арыгінал, але, галоўнае, існуюць нібыта ў сённяшняй прасторы быч-

Мікола Гусоўскі.

ця з яго вечнымі праблемамі. І яго Фаўст, сучасны Фаўст, адказвае на гэтыя нашы няпростыя пытанні: што ёсць ісціна? Што ёсць свабода і рабства? Што ёсць жывая навука і схаластычная ідэалогія?.. Варыяцыі на тэму “Фаўста” — “Апафеоз вайны”, “Правяцленне”, “Сад Марты”, “Фаўст на плошчы”, некалькі кампазіцый на тэму Мефістофеля, “Вальпургіева ноч”, “Эйфарыён”, “Хор вядзьмарак” ды шмат іншых з “Фаўстыяны” — хіба гэта не жалівы прыкметы часу? Часу бязвер’я ды сатанініскіх разборак, разбэшчанаці душі і духоўнага жабрацтва?..

Мяне заўсёды цікавіла пытанне: якім няпростым шляхам прыйшоў мастак ад “Партызан” да графічнага асэнсавання “Новага Запавету” і “Найвышэйшай песні Саламонавай” ды цыкла літаграфій на біблейскія тэмы. “Выпрабаванне Хрыста ў пустыні”, “Анёл і пастухі”, “Вяртанне блуднага сына” — гэта не толькі знаёмыя кожнаму сюжэты, гэта — аўтарскае асэнсаванне “стану ўласнай душы”, спроба разабрацца ў самім сабе, адлюстраваць сябе ў гэтым мітуслівым няпростым свеце. І мне здаецца, што, магчыма, тая ісціна, якую ўсё жыццё шукаў Арлен Міхайлавіч, знаходзіцца ў кампазіцыях пад назвай “Апакаліпсіс 1” і “Апакаліпсіс 2”, якія ён зрабіў тушшу і гуашшу незадоўга да сваёй смерці. Я можа памыляюся... Але адно зразумела: чым было для яго мастацтва. Французы б казалі: le comble bonheur! Быць на вяршыні шчасця! Я ўладкадніў бы: верх цяжкага шчасця! І менавіта яго заўсёды спадарожнічала мастаку, які абраў для сябе нялёгкае жыццёвае шлях: як казалі нашы продкі, per aspera ad astra... У “Ладзі роспачы” Уладзіміра Караткевіча ёсць такія красамоўныя радкі: “Чалавек носіць сваё неба з сабою...”. Арлен Кашкурэвіч натхнёна таксама насіў сваё неба з сабою — у прасторах графічных сюіт і рапсодый і ў прасторах шчодрой ды адкрытай усяму свету душы...

Дык дзе ж тая ісціна, якую ўсё жыццё шукаў Арлен Міхайлавіч? Няўжо ў тых кампазіцыях пад назвай “Апакаліпсіс 1” і “Апакаліпсіс 2”? І як тут не загадаць ёмістаты і дакладныя словы таго ж Уладзіміра Караткевіча, яго блізкага сябра і паплечніка: “Арлен Кашкурэвіч — мастак гісторыі і сучаснасці. Рамантык і рэаліст; рамантык — бо беларус, рэаліст — бо чалавек зямлі. А можа, і наадварот. Так альбо інакш, але ўсе мы ў наш хрышчоныя бомбамі нялёгкае час, мабыць, звар’яцелі б, каб не былі і тымі, і другімі”. Сказана даўно, але як па-сучаснаму, ёміста, дакладна гэтыя словы гучаць і сёння!

Р.С. Арлен Кашкурэвіч — пра сваё перадваеннае дзяцінства

Самым бліжнім сябрам дзяцінства ў Арлена быў Юрый Карачун, будучы мастак, мастацтвазнаўца, які дваццаць гадоў пасля Алены Аладавай узначальваў Нацыянальны мастацкі музей. Вось што ў гутарцы са мной расказаў Арлен Міхайлавіч.

“Да вайны абодва мы жылі на вуліцы Камсамольскай: я — насупраць школы, побач з клубам КДБ (на гэтым месцы раней быў ГУМ), а Юра Карачун далей, за вуліцай Савецкай, бліжэй да стадыёна “Дынама”, каля

“Белага дома” (так мы яго тады называлі) на рагу вуліцы Кірава. Гэты дом і цяпер там стаіць. З Юрам мы часта хадзілі ў кінатэатр “Спартак”, які знаходзіўся на месцы сённяшняга цэнтральнага кніжнага магазіна. Памятаю, у канца красавіка 1941-га, у кінатэатры албылася прэм’ера фільма Кіеўскай кінастудыі “Багдан Хмяльнішкі”. І гэтая карціна аказалася для нас самай апошняй, якую мы паспелі паглядзець пакуль яшчэ ў мірны час. Дынамічны сюжэт фільма падбухторваў нас да пэўных “забаў”. Хлопцы з “Белага дома”, куды прыходзіў і я, ваявалі з залі-

ракамі з Ляхаўкі. Гэта быў раён за стадыёнам, каля ракі, і тутэйшыя рабяты нас, тых, хто жыў у цэнтры, недалюбівалі. Звычайная гісторыя. Зорыя бітваў была прастай: драўляныя мячы і рагаткі.

Але аднойчы на вуліцы Лекерта (гэта побач са стадыёнам) пачалася вялікая бойка. Ляхаўцы зрабілі нам сюрпрыз. У аднаго з іх апянуўся самапал, а гэта ўжо было сур’ёзна, хоць ніхто з яго стрэльчы не збіраўся. А вось пагужаць — гэта іншая справа. Але стрэл усё ж прагучаў. Самапал быў набіты шротамі і ўсялякім рыззём і ўзарваўся з другога боку.

Стралку-бедагау ледзь не адарвала вялікі палец. Мы з Юрам бачылі, яго акрываўленага павялі ў паліклініку. Памятаю, Юра сказаў усім “байцам”, што з такой вайной трэба заканчваць. І закончылі. А яшчэ я з Юрам ды іншымі хлопцамі з Камсамольскай любілі збірацца ў аднаго шаўца. Яго маленькая майстэрня знаходзілася каля майго дома. Шавец быў добрым дзядзькам і дазваляў глядзець, як ён працуе. Ён спрытна выплёўваў з рота, поўнага швікоў, па цвічку і па-майстэрску засаджаў іх у абшас. Для нас гэта здавалася вер-

хам дасканаласці. Любілі мы катацца і на санках па вуліцы Леніна, у самым высокім яе месцы. Горка была вельмі доўгая, і санкі разганяліся да самай Свіслачы, перасякаючы вуліцу Першамайскую. І хадзілі мы з Юрам у адну школу № 5, якая знаходзілася на рагу вуліцы Леніна і Карла Маркса, непалёка ад Карцінай галерэі. Гэта быў старажытны будынак былой Гарадской гімназіі. У час вайны яе разбомбілі і цяпер там сквер. Так што міньскае дзяцінства стала для мяне нейкім падмуркам, на якім праз гадзі вырастаў і ўмацаваўся ў творчасці адна з маіх галоўных і любімых тэм — мой разналікі, стракаты і хутказменлівы ў сваім абліччы горад Мінск і яго жыхары...

(Працяг. Пачатак у №№ 12 — 18, 20 — 26, 28, 29)

Пазавяршэнні публікацый, датычных радаводу жонкі Станіслава Манюшкі Аляксандры Мюлер, надшыю час раскапаць карэнні роду самога кампазітара. Гэтым разам аб'ектам цікавасці стане радавод Станіслава Манюшкі па कुдзелі, то бок па жаночай лініі. І позірк нашы ізноў скіроўваюцца ў колішнія сэрдца ВКЛ — Наваградскае ваяводства, дзе ўлада рылі некаранаваныя каралі Беларусі-Літвы Радзівілы.

СА СТАМБУЛА Ў СЛУЦК

24 студзеня 1758 года ў Нясвіжскім замку было падпісанае “міжнароднае пагадненне”, якое паклала пачатак “персідскай фабрыцы”. У будучыні яна стане слаўтай на ўсю Рэч Паспалітую, а потым і нацыянальным брэндам Рэспублікі Беларусь. З аднаго боку выступалі самы магутны магнат — віленскі ваявода, вялікі літоўскі гетман, князь на Аляшчы, Нясвіжы, Біржах... Міхал Казімір Радзівіл “Рыбанька”. З другога — невядомы нікому ў ВКЛ Ян Маджарскі, “персідскай, турэцкай, кітайскай... працы майстра, родам са Стамбула”. У яго абавязкі ўваходзіла вырабляць паводле пададзенага эскізу розныя па трэбні ў шляхецкім асяродку рэчы — макаты, дыванкі, паясы. Таксама Маджарскі мусіў дасканала навучыць мясцовага хлопца тым сакрэтам персідскага майстэрства, якімі валодаў сам. За сумленную працу з развіваўскай скарбонкі гарантаваўся заробак — 4 дукаты (чарвоных злотых) у месяц. Варта нагаляць, што продкі жонкі Станіслава Манюшкі — акцёры Станіслаў і Марыяна Закрўскай — апынуўшыся на службе ў Радзівілаў, атрымлівалі куды больш — 15 і 10 дукатаў апаведна.

Затое майстру дазвалялася, калі не было замовы ад Радзівіла, вырабляць са свайго матэрыялу тры рэчы і прадаваць. І, пэўна, ён там дазваляў скарыстаўся. Афіцыйнага заробку Маджарскаму 6 не хапіла, каб выбіцца “ў людзі”.

У сваім нарысе “Пра развіваўскаю персіянню ў Слуцку” (1894, Кракаў) гісторык Аляксандр Ельскі пісаў наступнае. Сябра і першы біёграф Манюшкі Аляксандр Валішкі, які, нібыта, трымаў у руках лісты Маджарскага, звярнуў увагу на тое, што яны былі напісаны іншай асобай, але напісаныя самім майстрам. І падпіс быў, нібыта, армянскім алфавітам. Адсюль рабілася выснова, што Маджарскі не ўмеў пісаць паліўска — што, у сваю чаргу, лічылася бясспрэчным доказам яго армянскага паходжання. Так і панеслася па свеце шырджанне, быццам маці Станіслава Манюшкі — армянка. Але ці так гэта? Ці так гэта ў поўнай меры? Давайце разбірацца.

Альжбета Маджарская, маці Станіслава Манюшкі, Убель, 1830 (мал. Чэслава Манюшкі).

Таямніцы Манюшкаў

Частка XVI. Маджарскія

У Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі захоўваецца справа “О дворянском происхождении рода Маджарских”, пачатая 28 кастрычніка 1826 года. Апошні дакумент датаваны 9 чэрвеня 1859 года. У ім сьвярджаецца, што шляхецтва Маджарскіх не было аспрэчана, але нашчадак нашага героя Лявон Маджарскі не мае сродкаў, каб прадаставіць на гербовай паперы пераклад нейкіх патрэбных дакументаў. Сіні колер вокладкі кажа аб тым, што канчаткова іх шляхецтва не было зашверджана. Але, верагодна, старому праўніку Яна Маджарскага гэта ўжо было не так істотна. Бо нашчадкаў ён не меў.

У гэтай справе асабліваю ўвагу варта звярнуць на табліцу пакаленняга роспісу Маджарскіх, дзе ёсць і пэўныя ўдакладненні адносна асобаў. Напрыклад, прагатаптаста роду Міхала. Дакумент прыблізна 1832 года ўтрымлівае сціплыя звесткі пра асобу, якую так спышаюцца абвясціць армянінам: “*Міхал Маджарскі, уроченец Венгерскаго государства состоит в Австрийской военной службе под командой князя Евгения во время сражения под Белгородом был взят в плен турками и отослан в Константинополь. По получении там свободы сочетался браком и прижил сына 2. Нуму, а сей 3. Ивана от коего родился в Константинополь сын 4. Леонтий*”. Менавіта гэты “Іван”, ён жа Jowhan, ён жа “Ян”, і стаў першым сярэд Маджарскіх лішвінам.

Сын Нумы перабіраецца ў 1758-ым у ВКЛ разам з жонкай і сынам Лявонам. У метрычных запісах тых часоў заўважана імя нейкай Разалі Маджарскай — магчыма, яна і была жонкай майстра.

У АДЗІН ГОД З АПОШНІМ ПАДЗЕЛАМ

Бурлівая дзейнасць слупкай персіянкі прыносіла Ма-

джарскаму шмат клопату і столькі ж прыбытку. Ён набыў за 30 тысяч злотых фальварак Сёлка (які цяпер арганічна ўвайшоў у паўночныя гарадскія межы Слуцка), а потым нават змог дамовіцца з сынам “Рыбанькі” Каралем Радзівілам аб арэндзе фабрыкі. “Пане каханку”, які падчас другой эміграцыі беспрытульна гоісаў па Еўропе, меў адчайную патрэбу ў грошак. І Ян Маджар-

скі чыненая. Так завяршылася цэлая эпоха, ад якой у Беларусі застаўся гучны міф — і некалькі абрэзкаў слупкіх паясоў з подпісам “ЛЕО МАДЖАРСКИЙ”. Большасць вырабаў патрапіла да суседзяў, дзе знаходзіцца і цяпер.

УЗЛЁТ І СКОН РОДУ

Не маючы нічога ні за, ні супраць магчымага армянскага паходжання Міхала Маджарскага, трэба ўсё ж адзначыць відавочнае. Аларванія ад былога асяроддзя, ад сваякоў і роднай культуры, перасяленыя звычайна маюцца як мага хутчэй асімілявацца ў новым, часам варо-

знятым наладу слупкаму мешчаніну герб “Дар”. А разам з ім — усе правы і абавязкі шляхціца. Праўда, адеутнасць афіцыйнай набліташчы не замінала Маджарскім пісацца шляхтай яшчэ ў 1770-ыя.

Бацька Лявона — Ян памёр у Слуцку ў 1800 або ў 1801 годзе і, як сьвярджаюць біёграфы, быў пахаваны ў тамтэйшых бернардынаў. Ягоны сын Лявон перажыў тату на дзесяць гадоў. Спачыў побач з ім у Слуцку.

Другі сын Лявона Маджарскага Ян ажаніўся з Фаўстынай з Корсакаў — таксама шляхціцай са Слуцкіна. Жыў паперамна то ў Кра-

рагоднасці, першай была Альжбета — будучая маці Станіслава Манюшкі, якая з’явілася на свет у 1800 годзе. Яе брат Лявон-Юзаф-Ігнат быў ахрышчаны 20 жніўня 1801 года. Ён застаўся халастым. Вядомы праз свой гумар і востры розум, у 1824 годзе быў абраны межавым судзеі наваградскага павета. Як памятаем, апошняе згадка яго імя прыпадае на 1859 год.

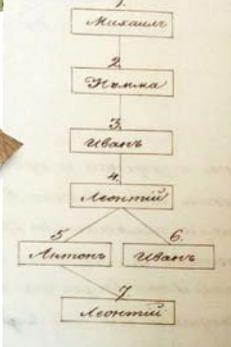
Так нарадзілася і завяршылася гісторыя роду Маджарскіх, без якіх мы не мелі б двух брэндаў Беларусі — слупкіх паясоў і кампазітара, які праславіў сваю Радзіму далёка па-за яе межамі.

Кальварыйскія могілкі. Пахаванні Маджарскіх-Крушынскіх і Вайніловіч, ліпень, 2020

Астанкі слупкіх паясоў у экспазіцыі Нацыянальнай мастацкай галерэі.

Радавод Маджарскіх.

скі іх прапанаваў. У добрай манерзе. За 10 000 злотых (каля 620 дукатаў) у год найміт, які на пачатку атрымліваў гадавы заробак усяго 48 дукатаў, змог сам вырашаць палітыку фабрыкі!

Пазней лейцы кіравання на тых самых умовах пераняў і яго сын Лявон. У 1793 годзе там было 28 станкоў розных тыпаў і 60 супрацоўнікаў. Але дзейнасць “персіянкі” ўжо не набірала абароты год ад году, як тое было раней. Мода на слупкія паясы адчувальна знізілася. Палазраю, прычыннай таму — нестабільная палітычная сітуацыя ў краіне, а потым і наогул яе знікненне. І акурат у 1795-ым Лявон Маджарскі вырашыў ад “дрэннага актыўна” адмовіцца. Праўда, з-за агульнай неўрэгуляванасці развіваўскай справы яму давялося займацца фабрыкай да 1807 года. Затое ў якасці расплаты па запазычанасях Маджарскія займалі маёнтак Манькаў.

Новы ўдар персіянкі атрымаў пад час вайны 1812 года. Што можна разрабаваць, што можна пашкодзіць, было пашкоджана. Хто з работнікаў змог збегчы і выратаваць сваё жыццё, гэта і зрабіў. У 1823 годзе, пасля павольнага аднаўлення былых магутнасцяў, працы хапала хіба на адзін варштат. А ў 1846 годзе фабрыка, якая ўжо ледзь рыпела, канчаткова была за-

жым, атачэнні. Не дзіва, што патрапіўшы ў ВКЛ юнаком, праўнік “вянгерскага вайскоўца” Міхала, Лявон Маджарскі адразу стаў “сваім”. Зрабіўся парафіянінам Слуцкага касцёлу і ўжо 29 чэрвеня 1768 года ўзяў там шлюб з прадстаўнічай дробнай мясцовай шляхты — Марыянай са Станішэўскіх. 15 мая 1770 года яны хрысцілі свайго першыня Антона-Ігната, хроснымі якога сталі дед Ян Маджарскі і Алена Станкевіч. Праз год, 25 траўня 1771-га, быў ахрышчаны другі сын — Ян-Францішак. А далей да алтара прыносілі адно дзіцячак: 23 сакавіка 1773-га — Разалію-Язафату, а 25 жніўня 1774-га — Анжэлу.

Пасля смерці першай жонкі Лявон ажаніўся з Марыяй Латкоўскай — таксама з дробнай слупкіх шляхты, якая яшчэ ў XVII ст. вызнавала кальвінскую веру. Дарчы, прадстаўніца фаміліі Кацярбына ў свой час пабралася шлюбам з кальвінскім пастырам Янам Барымоўскім (Барзьмоўскім) — прапрадзедам па кудзелі Адама Міцкевіча. Аднак пастыра вайны 1654-1667 гадоў і наступу Контррэфармацыі род паступова стаў каталіцкім.

У 1790 годзе падчас Вялікага сойма Лявон Маджарскі атрымаў набліташчы — за невялікае заслугі перад Айчынай і невялікае грошы: ажно 500 дукатаў. Апошні кароль Рэчы Паспалітай Станіслаў Аўгуст

севічак, то ў Драгобылі. Ягоны сын Эдвард памёр малым. А дочкі дасягнулі паўналецця і пайшлі замуж. Юзафа ў шлюб з Трацэвічам нашчадкаў не мела. Затое ішчасце ўсімкнулася яе малодшай сястры Вікторыі, якая стала жонкай Крушынскага і нарадзіла ад яго пяць сыноў і тры дачкі. Трэцяя дачка, Марыя, выйшла за Юльяна Шпіхальскага і таксама не была бяздзетнай.

Але нас найбольш цікавіць першы сын Лявона Маджарскага Антон. 21 чэрвеня 1799 года ў маёнтку Каўтэніца пад Баранавічамі ён ажаніўся з Тэафіліяй, дачкой гарадзенскага ротмістра Францішка-Канстанціна Алізаровіча. Бацька яе на той момант ужо памёр, а маці Петраўна з Кандыбаў, пабралася другім шлюбам з гарадзенскім шляхціцам — Ваўкавыцкім. Алізаровічы і Кандыбы адносяцца да вельмі старых беларускіх шляхецкіх родаў, карані якіх сягаюць ледзь не ў часы князя Вітаўта.

Тут яшчэ варта зазначыць, што за дваццаці год да таго Каўтэніцай валодалі дзяды Ігната Дамейкі па кудзелі — Анцупты. Бываў у іх на хросте і далёкі сваяк — бацька Тадэвуша Рэйтана Дамінік. Пазней Анцупты набылі паблізу маёнтак Сачыўкі, і там нарадзілася маці Ігната ды яе малодшы брат, пра якіх мы ўжо пісалі раней.

Антон Маджарскі меў толькі дваіх дзетак. Па ўсёй ве-

Мяркуючы па гэтых звестках, чуткі пра “маці-армянку” выглядаюць значна перабольшанымі.

СЦЯЖЫНКА ДА МАНОШКАЎ

І ў якасці пасляслоўя. Маля хто ведае, што род пакінуў свае сляды ў Мінску, на Кальварыйскіх могілках. Для тых, хто будзе ўдумліва блукаць па іх аляях, маю невядомую падаказку. Калі падняцца да касцёла, праісці з левага боку ад яго і рушыць далей па сцяжынкы, можна завітаць да сваякоў Станіслава Манюшкі. Перш наперш, Вікторыі з Маджарскіх — Крушынскай (1815 — 1886). Яе помнік месціцца адразу пры дарозе. Крэху далей, таксама пры дарожным дрэвам старая прыгожая агароджа. Гэта двайная магіла яе дзядзі — Камілы з Крушынскіх Жабы (1848 — 1892) і Яўгена Крушынскага (1852 — 1904). А паміж пахаванымі Крушынскіх, толькі трохі ўглыб, стаіць стары чыгуначны крыж дваяроднай бабুলі Станіслава Манюшкі — Клацільды з Вайніловічаў. Але пра яе — у наступнай частцы.

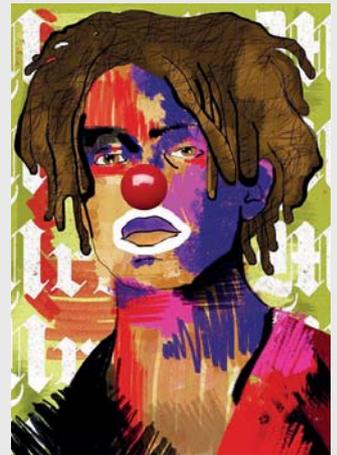
Зміцер ЮРКЕВІЧ, гісторык-архівіст фота аўтара

Горад кансьюмерызму ў горадзе

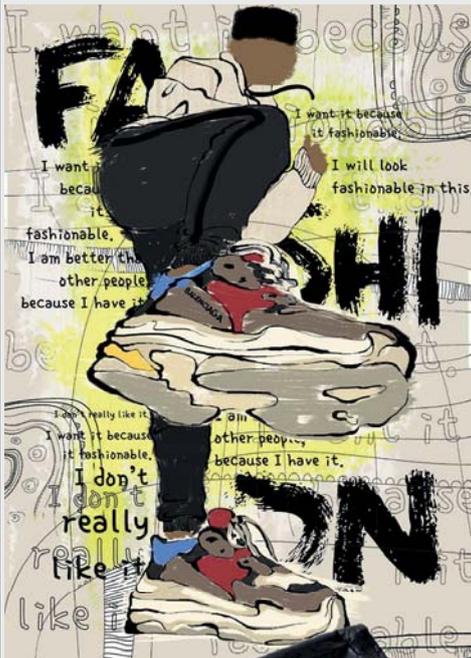
Як часта вы задумваліся пра рэкламу вакол нас? Пра тое, наколькі востра стаіць праблема масавага спажывання? А хачелі б вы пагрузіцца ў гіпербалізаваную рэальнасць? Тое магчыма зараз дзякуючы выставе "Плінтус", што адкрылася 31 ліпеня непасрэдна ў цэнтры Мінска на маладзёжнай урбан-пляцоўцы "Пясочніца".

Работа Паліны Русецкай.

Работа Аляксандры Шчучко.

Работа Аляксандры Шчучко.

Работа Валерыя Шамугля.

Чатырнаццаць мастакоў-дызайнераў, студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, прэзентавалі сваё бачанне праблемы бяздумнага спажывання "дабrot" цывілізацыі. Інсталцыя, жывапіс, перформансы, друкаваныя банэры... — выбар сродкаў выказвання маладых мастакоў самы разнастайны. І як засведчылі арганізатары падзеі, у праект трапілі самыя цікавыя работы па азначанай тэме. Паводле слоў Валерыя Каліяга, сакуратаркі выставы, культуролага, "Плінтус" — гэта мадэль гарадской

прасторы, пагружанай ва ўтапічны свет рэкламных абліччаў, брэндаў, моды. Былі сумневы з нагоды пляцоўкі, але канцэпцыя ідэальна "лягла" ў новую гарадскую лакацыю. Людзі, ежа, галубы — менавіта дзякуючы адкрытасці, публічнасці месца, нам удалося дамагчыся жаданага эфекту". Прасторы выставы варта ўспрымаць як перапляценне вуліц мегаполіса з рэкламнай інфармацыяй, якая транслюецца з кожнага вольнага і нявольнага кутка. Усё гэта ўплывае на эмацыйную сферу асобы і кіруе паводзінамі чалавека на падсвядомым узроўні, прыгнятае ўласныя думкі, усё больш падводзячы яго да бяздумнай масавасці. Паказаць гіпербалізаваную рэальнасць спажывання, горад

кансьюмерызму ў горадзе — такой была ідэя арганізатараў. Невыпадкава і на афішах "Плінтуса" можна убачыць фразу "тут ваша рэклама". Менавіта гэтыя словы часта размяшчаюць у горадзе на білбордах, што адмысловым чынам працэсуюць на чалавека візуальную і тэкставую інфармацыю аб новым прадукце ці паслуге. Стаць часткай рэальнасці праекта "Плінтус" і паразважаць аб агучанай праблематыцы публіка мае магчымаць па адрасе праспект Машэрава 11/10. Час працы выставы з 12:00 до 23:00.

Паліна БЯЗУГЛАЯ
Фота прадстаўлены арганізатарамі

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ МАСТАЦКІЯ МУЗЕІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

- г. Мінск, вул. Леніна, 20.
Тэл.: 327 45 62.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст.";
■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст.";
■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст.";
■ "Мастацтва краін Усходу XIV — XX стст.";
■ "Сусвет Яэпа Драздовіча".
Выставы:
■ Мемарыяльная выстава "Арлен Міхайлавіч Кашкурэвіч (1929–2013).

- Да 90-годдзя з дня нараджэння" да 30 жніўня.
■ Выстава твораў мастакоў Беларусі — юбіляраў 2020 года "Плынь часу" (у рамках праекта "Нашы калекцыі").
■ Выстава "Чырвоны — код нацыі. Сакральнасць, эстэтыка, улада" ("дыялог" твораў розных эпох, відаў і стылістычных кірункаў) — да 2 жніўня.
■ Выстава твораў вядомага беларускага мастака Уладзіміра Сулкоўскага (19.07.1950 — 16.05.2013)
"Яго зямля, яго людзі", прымаркаваная да 70-годдзя з дня яго нараджэння — да 23 жніўня.
■ Сумесны культурна-адукацыйны праект-квэст Нацыянальнага мастацкага музея і Беларускага

- дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны "Аб Вялікай Айчыннай..."
■ "Фердынанд Рушчыц": віртуальная выстава да 150-годдзя з дня нараджэння.
■ Віртуальная выстава "Дзеці мастакоў" (хто глядзіць на нас з дзіцячых партрэтаў, што належашч падзелю вядомых майстроў жывапісу, графікі, скульптуры?)

Філіялы музеяў

- МУЗЕЙ "ДОМ ВАНЬКОВІЧА. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І ПАЛОВОЎ XIX СТ."
г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а.
Тэл.: 327 88 78.
Пастаянныя экспазіцыі:
■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".
■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

- Спарткомплекс "Раўбічы", Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Выстава "Повязь часоў", якая знаёміць з багаццем вобразаў традыцыйнага ручніка.
■ Майстар-клас па традыцыйнай тэхніцы

- роспісу вялікодных як "Пісанкі". Кожную нядзелю а 12-й.
БЕЛАРУСКИ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫИ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ
г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8.
Тэл. +375 (17) 203 07 92, +375 (29) 144 07 92, +375 (17) 327 11 66.
Музей працуе: аўторак-нядзеля з 10.00 да 18.00 (касы да 17.30), панядзелак — выхадны.
■ Пастаянная экспазіцыя.

НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫЯ МУЗЕІ ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ"

- г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19.
Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; +37529 551 80 51, +37529 190 31 49.
Палацавы ансамбль
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Аўтарская выстава карцін Алеся Сурава "Паштоўкі з мястэчка" — да 15 лістапада.
■ Гістарычны квэст "Таямніцы і загадкі палаца Радзівілаў". Па папярэдніх заяўках.
Сектар экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці
Вул. Гейсіка, 1.
■ Выстава работ маладога мастака Ксеніі Сушы "Дагрананне" — да 16 жніўня.
Ратуша: г. Нясвіж, вул. Савецкая, 3.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Квэст "Выходкі старога

- захавальніка". Па папярэдніх заяўках.
Слуцкая Брама:
■ Выстава каталіцкіх, уніяцкіх і праваслаўных крыжоў розных гістарычных перыядаў "Крыж: арыенцір, сімвал, памяць" — да 30 верасня.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС "МІР" г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць.

- Тэл.: (8-01596) 2 82 90, (8-01596) 2 82 70.
■ Пастаянная экспазіцыя.
■ Тэатралізаваная экскурсія "Мірскі замак і яго ўладальнікі: шлях праз стагоддзі".
■ Экскурсія з элементамі дэгустацыі "У гошці да Пяне Каханку".
■ Экскурсія з элементамі анімацыі і дэгустацыі "Мірскі замак. Гісторыя. Культура. Дэгустацыя".
■ Таматычная экскурсія з элементамі квэста для дзвюх "Інтрыгі Купідона".
■ Музейныя камунікатыўныя праграмы: "Табе, нашчадак, у добры дар...", "Ад усяго сэрца — самы лепшы пачастунак", "Капрызы моды ракаво".
■ Дзіцячая тэатралізаваная экскурсія "Чароўная гісторыя ў Мірскім замку".
■ Правядзенне вясельных цырымоній, святкаванне гадавіны вясельня.
■ Музейная фотопляцоўка.

ПА ПЫТАННЯХ РАЗМЯШЧЭННЯ РЭКЛАМЫ Ў ГАЗЕЦЕ "КУЛЬТУРА"

звяртайцеся па тэлефоне +375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41 альбо пішыце на электронны адрас kultura@tut.by!

ГАЛЕРЭІ

ПАЛАЦ МАСТАЦТВА г. Мінск, вул. Казлова, 3.
Тэл./факс: 290 60 10.
■ Трыенале сучаснага мастацтва з 22 ліпеня па 7 жніўня

У МІНСКУ ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" МОЖНА НАБЫЦЬ У НАСТУПНЫХ КРОПКАХ:

магазіны "Белсаюздрук"

- Падземны пераход ст.м. "Пятроўшчына".
Падземны пераход ст.м. "Плошча Перамогі".
Праспект Незалежнасці, 44.
Вуліца Валадарскага, 16.

кіёскі "Белсаюздрук"

- ст.м. "Няміга", вул. М. Багдановіча.
Праспект Пераможцаў, 5.
Вуліца Рабараўская, 17.
Праспект Незалежнасці, 68, В.
Вуліца Лабанка, 2.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА" ПРАЗ ІНДЫВІДУАЛЬНЫ (63875) І ВЕДАМАСНЫ (638752) ІНДЭКСЫ.

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Беллошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").